

Whiteheadova procesuální filosofie

Henk R. Plomp

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 13. 3. 1989

◆ private seminar, Czech | English, origin: 13. 3. 1989

Whiteheadova procesuální filosofie [1989]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1989-03-13 Henk R. Plomp – Whiteheadova procesuální filosofie (1)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Yes, I make some comments.

Jiný hlas: So, please, just short paragraphs.

Jiný hlas: Yes.

Jiný hlas: I shall go wait a moment? Well, go on.

Jiný hlas: Well, it is a pleasure for me to be here in this seminary of philosophers. I am a theologian, so I hope I will be philosophical enough to you to introduce you into some keynotes of *process philosophy*.

Jiný hlas: Potěšením, že mohu zde být mezi vámi *filosofy*. Já jako teolog se pokusím vás uvést do základních pojmů procesuální *filosofie*.

Hejdánek: To jsou tamty židle, tam jsou čtyři ještě. Barčo, ukaž mu to. Já mám dost místa. Takže takhle.

Jiný hlas: I'm told you have never worked in *process philosophy*, so this must be an introductory speech and therefore I call the two important names, Alfred North Whitehead, Charles Hartshorne, and I want to give you some characteristics of this philosophy.

Jiný hlas: Slyšel jsem, že zatím jste se nezabývali procesuální *filosofií*, tak já chci tady uvést úvodní myšlenky, jednak Alfreda Northa Whiteheada a Charlese Hartshorna a uvést charakteristické rysy jejich *filosofie*.

Jiný hlas: The most complete and technical formulation of Whitehead's metaphysics is given in *Process and Reality, An Essay in Cosmology*.

Jiný hlas: Nejúplnější a technická formulace metafyziky Whiteheadovy je dána v jeho základním díle *Proces a realita, Esej o kosmologii*.

Jiný hlas: This book is a sort of summary after he had published many other books.

Jiný hlas: Je to svým způsobem souhrn poté, co Whitehead vydal mnoho jiných knih.

Jiný hlas: He had worked in mathematics, in philosophy of nature.

Jiný hlas: Pracoval, zabýval se matematikou, *filosofií* přírody.

Jiný hlas: He had always a very interest in the culture philosophy.

Jiný hlas: Zajímal se o kulturu, o studium kultury.

Jiný hlas: When he was sixty-three, he called a professorate in America after he was a professor in England.

Jiný hlas: Když mu bylo třiašedesát, dostal pozvání k profesuře ve Spojených státech poté, co byl profesorem v Anglii.

Jiný hlas: In Great Britain he was a professor in mathematics and philosophy of nature.

Jiný hlas: V Velké Británii vyučoval matematiku a *filosofii* přírody.

Jiný hlas: And in the United States he became a professor in philosophy.

Jiný hlas: Ve Spojených státech se stal profesorem *filosofie*.

Jiný hlas: And this is typical for his development because at the end of his life he tried to integrate all those aspects in which he had worked in his life to one system.

Jiný hlas: To je pro něho typické, že ke konci života se pokusil integrovat všechny oblasti, v kterých pracoval dříve, do jednoho systému.

Jiný hlas: So books of him, *Science and the Modern World*, is a description of the science and the roots of science in our culture.

Jiný hlas: Kniha například *Věda v moderním světě* stopuje kořeny tohoto fenoménu v naší kultuře.

Jiný hlas: *Religion in the Making* is a phenomenological description of how religion has grown in the time.

Jiný hlas: Kniha, která se jmenuje *Náboženství v procesu* (nebo jak vzniká), popisuje fenomenologii tohoto jevu, jak vyrůstalo v historii.

Jiný hlas: *Adventures of Ideas* is especially pointed to cultural questions.

Jiný hlas: *Dobrodružství idejí* se zabývá především kulturními otázkami.

Jiný hlas: Charles Hartshorne – Whitehead has a more cosmological way of thinking and Charles Hartshorne is more rational logical thinker.

Jiný hlas: Mezitímco Whitehead spíš vychází z kosmologického pozadí, Charles Hartshorne je orientován spíš formálně logicky.

Jiný hlas: I called some of his book, not his most important, but his most accessible books, I would say.

Jiný hlas: Jsou zde jmenovány knihy, které jsou v jisté míře přístupné, dosažitelné, nikoliv nejvýznamnější.

Jiný hlas: Well.

Jiný hlas: *Filosof hovoří o Bohu*, to je první kniha. Druhá *Za humanismem*, *Eseje o nové filosofii*, *O nadpřirodě*, *Božská relativita*, *Společenská nebo sociální koncepce Boha*, *Realita a sociální proces*, *Studie v matematické a metafyzické analogii*.

Jiný hlas: In this lecture, we will especially orient on Whitehead's philosophy.

Jiný hlas: V této přednášce se budeme speciálně orientovat na Whiteheadovu *filosofii*.

Jiný hlas: I will give you some characteristics, first, a metaphysical cosmological system.

Jiný hlas: Podá několik charakteristik, nejdříve po teoretické stránce: metafyzicko-kosmologický systém jako charakteristický rys Whiteheadovy *filosofie*.

Jiný hlas: In that system, Whitehead tries to overcome the contrasts in European philosophy.

Jiný hlas: V tom se pokouší Whitehead překonat kontrasty v evropské *filosofii*.

Jiný hlas: Maybe it can become clear when I call the point shortly. He is a speculative philosopher.

Jiný hlas: Druhý bod: spekulativní *filosofie*.

Jiný hlas: But also he is a realistic and an idealistic philosopher.

Jiný hlas: Ale je také současně realistickým *filosofem* a idealistickým *filosofem*.

Jiný hlas: A creativistic and a relational philosophy.

Jiný hlas: Jemu je také vlastní kreativistická *filosofie* a vztahová (*relational*).

Jiný hlas: So all the perspectives of philosophy he tries to bring together.

Jiný hlas: Snaží se svěst dohromady všechny tyto *filosofické* perspektivy.

Jiný hlas: And for theologians, especially of importance, he gives a panentheistic philosophy.

Jiný hlas: Pro teology je zvláště významné, že vypracoval panenteistickou *filosofii*, nikoliv panteistickou, ale panenteistickou.

Jiný hlas: Well, I hope we have time enough to go through the points. First, a metaphysical cosmological system.

Jiný hlas: Doufám, že budeme mít dost času projít ty body. První bod: metafyzicko-kosmologický systém.

Jiný hlas: With his philosophy Whitehead was intending to grasp in language the infinity of the universe.

Jiný hlas: Touto *filosofií* se Whitehead zaměřil na to, aby v jazyce uchopil nekonečnost univerza.

Jiný hlas: He consciously wants to be in the classic tradition of the Greek philosophy.

Jiný hlas: Vědomě zůstal v tradici řecké *filosofie*.

Jiný hlas: To think together the many and the one, the world and God.

Jiný hlas: Chce myslet mnohé a jedno, svět a Boha.

Jiný hlas: And therefore you need a metaphysical cosmological system.

Jiný hlas: K tomu potřebujete metafyzicko-kosmologický systém.

Jiný hlas: Metaphysics is related to all possible thinkable world and is expressed in a categorical scheme.

Jiný hlas: Metafyzika se vztahuje ke všem myslitelným světům a je vyjádřena v kategoriálním schématu.

Jiný hlas: *Metaphysical categories are not dogmatic statements of the obvious, they are tentative formulations of the ultimate generalities.*

Hejdánek: Tady citát z té knihy *Process and Reality*, že metafyzické kategorie nejsou dogmatickými výpověďmi toho, co je zřejmé, nýbrž jsou pokusnými formulacemi nejzazších všeobecností.

Jiný hlas: *So he's looking for the ultimate generalities.*

Hejdánek: Tak hledá nebo usiluje o poslední nejzazší všeobecnosti.

Jiný hlas: *Yes. It is an abstract model.*

Hejdánek: Je to abstraktní model.

Jiný hlas: *In which the elements and their relations, relations are brought together.*

Hejdánek: Ve kterém ty prvky a jejich vztahování jsou uvedeny ve vztah.

Jiný hlas: *You can compare him with his system, the system theories of this time, system thinkers.*

Hejdánek: Můžeme si to přirovnat k dnešním teoriím, systémovým teoriím nebo teoriím o systémech.

Jiný hlas: *But he is not, he is always an open thinker.*

Hejdánek: Ale on je otevřený myslitel.

Jiný hlas: *Look for a system, but distrust it, is a word of Whitehead.*

Hejdánek: Usilujme o systém, ale nedůvěřujme mu, to jsou slova Whiteheadova.

Jiný hlas: *Exactness is a fake.*

Podvod.

Tenkrát se to překládalo jako podvod, že jo?

Hejdánek: Jednoznačně, no. Podvod. *Fake.*

Jiný hlas: Podvod je... no, něco jako přesnost je podvod. To souvisí s tím, to je citát z *The Immortality*. *In philosophical discussion, the merest kind of dogmatic certainty as to finality of statement is an exhibition of folly.*

Hejdánek: Ve filosofické diskusi ten nejprostší způsob – *merest, merest* – nebo i nejtupější, jak by se to přeložilo, ten nejzazší, nejslabší možná, dogmatické jistoty jakožto konečného, jakožto závěrečného výpovědi se ukazuje nebo se projevuje vlastně jako něco, co je bláznivé nebo co je nesmyslné.

Jiný hlas: *A dogmatic exhibition of folly.* Bláznivá exhibice, samozřejmě.

Cosmology is related to our cosmic epoch, the knowable world.

Hejdánek: Kosmologie se vztahuje k naší kosmické epoše, k poznatelnému světu.

Jiný hlas: *So metaphysics is a wider concept than cosmology.*

Hejdánek: A tedy metafyzika je širší komplex než kosmologie.

Jiný hlas: *Metaphysics is oriented to the necessary, the most generalization, and cosmology is related to this cosmic epoch, this contingent world.*

Hejdánek: Takže kosmologie se vztahuje k této epoše, k tomuto světu, kdežto metafyzika se zabývá daleko obecnějšími všeobecninami, nutnými.

Jiný hlas: *Nevertheless, cosmology must be for Whitehead a very complete cosmology.*

Hejdánek: Pro Whiteheada musí kosmologie být velice takřka dovršená, uzavřená kosmologie.

Jiný hlas: *Well, that means it must be one of the motives, motives of a complete cosmology to construct a system of ideas which bring the aesthetic, moral and religious interests into relation with those concepts of the world which have their origin in natural science.*

Hejdánek: Jedním z motivů této kompletní kosmologie musí být to, aby byla schopna vytvořit systém idejí, které svedou dohromady estetické, morální a náboženské zájmy do vztahu s oněmi pojmy světa, které mají svůj původ v přírodní vědě. To je citát z úvodních stránek *Process and Reality*.

Jiný hlas: *So there are many perspectives on the world: the religious perspective, the science perspective, the aesthetic perspective.*

Hejdánek: Existuje řada perspektiv, jimiž je možno hledět na svět. Je to náboženská perspektiva, vědecká, estetická.

Jiný hlas: *And people are inclined to close themselves in one perspective.*

Hejdánek: Lidé jsou nakloněni tomu, že se takřka uzavrou do jedné takové perspektivy.

Jiný hlas: *So there is a separation, for example, between religion and science.*

Hejdánek: Takže existuje odlukovost nebo oddělení třeba náboženství od vědy.

Jiný hlas: *And Whitehead tries to integrate all those perspectives in one system.*

Hejdánek: A Whitehead se snaží integrovat všechny tyto perspektivy do jednoho systému.

Jiný hlas: *So you can call Whitehead's philosophy a philosophy of civilization.*

Hejdánek: Můžeme tedy mluvit o Whiteheadově filosofii jako o filosofii civilizace.

Jiný hlas: *The many perspectives upon our reality are brought together in a new coherent conceptual scheme.*

Hejdánek: To znamená, že mnohé perspektivy týkající se naší skutečnosti jsou tu přivedeny k sobě a vytvářejí nový, provázaný, související konceptuální schéma.

Jiný hlas: *But the problem is how to get to such a conceptual scheme. You have to surpass your perspectives.*

Hejdánek: Ale jak se dostaneme k takovému schématu? Musíme takřka překročit svou omezenou perspektivu.

Jiný hlas: *And therefore such a philosophy has to be a speculative philosophy. The second point.*

Hejdánek: Taková filosofie, která usiluje o to konceptuální schéma, takto koherentní, musí být spekulativní filosofii.

Jiný hlas: *Whitehead has the courage to take speculation as a serious point.*

Hejdánek: A Whitehead má odvahu chopit se spekulace jako něčeho vážného.

Jiný hlas: *What is the true method of speculation?*

Hejdánek: Jaká je pravá metoda spekulace?

Jiný hlas: *He uses a metaphor: The true method of discovery is like the flight of an aeroplane.*

Hejdánek: Používá metaforu: Pravá metoda objevů je podobná letu letadla.

Jiný hlas: *It starts from the ground of particular observation.*

Hejdánek: Letadlo startuje z půdy takového omezeného, partikulárního pozorování.

Jiný hlas: *It makes a flight in the thin air of imaginative generalization.*

Hejdánek: Pak letí v takovém řídkém vzduchu imaginativní generalizace.

Jiný hlas: *And it again lands for review observation rendered acute by rational interpretation.*

Hejdánek: A přistává k tomu, aby obnovilo to pozorování, jež činí akutním racionální interpretací.

Jiný hlas: Racionální interpretace činí aktuální to nové pozorování.

For example, you can start from the ground of psychology.

Hejdánek: Tak například můžete startovat z půdy psychologie.

Jiný hlas: *Whitehead is influenced by the psychology of William James.*

Hejdánek: Whitehead je velmi ovlivněn psychologií Williama Jamese.

Jiný hlas: *And James describes psychic experience as a series of drops of experience.*

Hejdánek: A James popisuje psychickou zkušenost jako soupis kapek zkušeností.

Jiný hlas: *And then you fly in the thin air of imaginative generalization.*

Hejdánek: A pak vzlétnete do řídkého ovzduší imaginativní generalizace.

Jiný hlas: *And in your imagination you think maybe it is possible to use drops of experience as for all reality, for the atoms of all reality.*

Hejdánek: A v imaginaci napadne vás, že byste mohli použít obrazu kapek, které souvisí jedna s druhou, jako způsob, jak pochopit veškerou realitu.

Jiný hlas: *And then you have to land for example on the ground of physics.*

Hejdánek: A pak přistanete, dejme tomu, na půdě fyziky.

Jiný hlas: *Quantum physics.*

Hejdánek: Kvantové fyziky.

Jiný hlas: *Which has also a description of reality, quantum energy and maybe it can fit it together.*

Hejdánek: Která také má určitý popis skutečnosti, kvantové energie, a možná, že to bude zapadat a odpovídat si obojím.

Jiný hlas: *And one of the ground notions of Whitehead, actual entity, we will see it also, that's an assimilation of those two notions.*

Hejdánek: A jedna ze základních představ Whiteheadových, *actual entity*, aktuální entita, my to ještě uvidíme, je asimilace dvou představ.

Jiný hlas: *So Whitehead's speculative philosophy is a constructive philosophy.*

Hejdánek: Tato Whiteheadova spekulativní filosofie je konstruktivní filosofii.

Jiný hlas: *He brings things together and...*

Hejdánek: Spojuje věci.

Jiný hlas: *...and the method is imaginative rationalization.*

Hejdánek: A metodou je obrazná neboli imaginativní racionalizace.

Jiný hlas: Imaginativní racionalizace.

Hejdánek: A to druhé je popisné zobecnění.

Jiný hlas: Imaginativní racionalizace. Tys přeskočil k tomu druhému termínu. On nechte to druhé, ale právě řekl jenom to první. Je to tam v hned v úvodě, kde se říká: *Whitehead's philosophy is a speculative philosophy with the method of imaginative rationalization or descriptive generalization.* Čili je to tak, že je to imaginativní racionalizace a deskriptivní generalizace.

Jiný hlas: *And the character of imagination makes clear that all the formulations are tentative.*

Hejdánek: Formulace, že jde o imaginativní, naznačuje, že všechny ty pojmy jsou tentativní, zkusmo položené.

Jiný hlas: *Also important is the term descriptive generalization.*

Hejdánek: Také je velmi důležitý pojem deskriptivní generalizace.

Jiný hlas: *Whitehead wants to be an empirical philosopher.*

Hejdánek: Whitehead chce být empirickým filosofem.

Jiný hlas: *So you describe the reality, the phenomena.*

Hejdánek: To znamená, popisuje skutečnost, fenomény.

Jiný hlas: *Speculative philosophy is the endeavour to frame a coherent, logical, necessary system of general ideas in terms of which every element of our experience can be interpreted.*

Hejdánek: Spekulativní filosofie je popisována snahou uvést v rámec koherentní, logický, nutný systém obecných idejí, na jejichž základě každý prvek naší zkušenosti může být interpretován. To je citát ze desáté stránky *Process and Reality*.

Jiný hlas: *So there is plurality, every element of our experience must be taken serious.*

Hejdánek: Je tu pluralita, každý element naší zkušenosti musí být vzat vážně.

Jiný hlas: *But it must be plurality into unity.*

Hejdánek: Musí to být pluralita v jednotě.

Jiný hlas: *It is at the same time the reconciliation of rationalism and empiricism.*

Hejdánek: Je to současně usmíření racionalismu a empirismu.

Jiný hlas: *There is the rational ideal of coherency.*

Hejdánek: Je tu racionální ideál souvisu neboli provázání souvislosti věcí.

Jiný hlas: *The reality is complex.*

Hejdánek: Realita skutečně je komplexní v tom smyslu, že všechny elementy jsou navzájem spjaté.

Jiný hlas: *There are many elements.*

Hejdánek: Je v ní mnoho elementů.

Jiný hlas: *So this scheme must be also complex.*

Hejdánek: Proto také schéma musí být komplexní.

Jiný hlas: *And the ideal of coherence is that every element presupposes the other elements.*

Hejdánek: Racionální schéma vychází z předpokladu, že každý element předpokládá realitu dalších elementů.

Jiný hlas: *They need each other to exist.*

Hejdánek: Potřebují se navzájem, aby mohly existovat.

Jiný hlas: *So that's the second point, a speculative philosophy.*

Hejdánek: To je druhý bod, Whiteheadova spekulativní pozice.

Jiný hlas: *Whitehead's philosophy is realistic.*

Hejdánek: Dál Whiteheadova filosofie je realistická.

Jiný hlas: *And the final real things of which the world is made up are actual entities.*

Hejdánek: Poslední reálné věci, z nichž je svět udělán, jsou aktuální entity.

Jiný hlas: *Also termed actual occasions.*

Hejdánek: Také se nazývají *actual occasions* nebo příležitosti. Příležitost je v češtině matoucí. Jde o místa setkání, křižovatky setkání jedné entity s druhou. Snad to můžeme používat jako aktuální okamžik nebo aktuální příležitost.

Jiný hlas: Mínil se tím to, čemu jsme říkali jsoucnost.

Jiný hlas: *You can think to the atoms of Democritus.*

Hejdánek: Můžeme si vzpomenout na atomy Demokritovy.

Jiný hlas: *Actual entities are microcosmic entities.*

Hejdánek: Jsou to mikroskopické entity.

Jiný hlas: *Aggregates of which form the macrocosmic entities.*

Hejdánek: Souhrny jejich tvoří makrokosmické entity.

Jiný hlas: *Trees, houses, people are societies of atoms.*

Hejdánek: Stromy, domy, lidé, o nich se říká, že jsou to společnosti atomů.

Jiný hlas: *But whereas the atoms of Democritus are inert.*

Hejdánek: Zatímco atomy Demokritovy jsou inertní.

Jiný hlas: *Indestructible, material stuff.*

Hejdánek: Nezničitelné, jsou z materiální látky.

Jiný hlas: *Whitehead's actual entities are vital.*

Hejdánek: Whiteheadovy aktuální entity jsou živé.

Jiný hlas: *Transient drops of experience.*

Hejdánek: *Transient* znamená přechodný. V češtině přechodný znamená dočasný, ale tady jde o to, že jsou přecházející.

Jiný hlas: Přecházející.

Hejdánek: Přecházející. Kapky zkušenosti jsou komplexní, složité a vzájemně na sobě závislé.

Jiný hlas: *They're not simple like the Democritus' atoms, but...*

Hejdánek: Nejsou jednoduché jako Demokritovy atomy, nýbrž už na nejnižší bázi atomické jsou entity nejmenší nesmírně složité.

Jiný hlas: To už známe všichni.

Jiný hlas: *Some thinkers call Whitehead's metaphysics an event metaphysics in contrast to substance metaphysics.*

Hejdánek: V kontrastu proti substancionální nebo substanční metafyzice, kterou známe, se nazývá tato Whiteheadova metafyzika událostní neboli metafyzika události.

Jiný hlas: *Well, those actual entities are a very important category in the system of Whitehead.*

Hejdánek: Tyto takzvané aktuální entity jsou velice důležitou kategorií v tom Whiteheadově systému.

Jiný hlas: *You can describe them as individuals.*

Hejdánek: Můžete je popsat jako individualizované jednotky.

Jiný hlas: *Leibniz monads but with all the windows and doors open.*

Hejdánek: Něco takového jako Leibnizovy monády, ale se všemi okny a dveřmi otevřenými, na rozdíl od Leibnizových.

Jiný hlas: *The whole universe is integrated as in Leibniz monad but it is an integration process.*

Hejdánek: Tak jako u Leibnize je celý svět integrován, ale je to ve Whiteheadově koncepci proces integrace.

Jiný hlas: *You can call them events.*

Hejdánek: Můžete je nazývat událostmi.

Jiný hlas: *Feelings.*

Hejdánek: No, tak tady je, to znamená, měli bychom přeložit pocity, jenomže to si představte ne jako psychologickou záležitost, psychickou záležitost na té nejnižší úrovni, stěží můžeme říct psychické úrovni. To je ta otevřenost a kontakt s těmi ostatními entitami, které přinášejí i těm nejnižším entitám jakousi zkušenost, která není psychické povahy, ale je to zkušenost.

Jiný hlas: Já malý dodatek k těm termínům. Musíme to brát velice opatrně, ty termíny Whiteheadovy, protože on dělá něco podobného, co se dělo v běžné moderní fyzice, že se mluví o kvarku, že se může charakterizovat jeho barva. Rozumí se ovšem, že to neznámá barvu v našem smyslu. Čili i když on mluví *feeling*, pocit nebo třeba ta *experience*, to vás asi muselo zarazit předtím, že tam je, že to jsou *drops of experience*. Tak to nesmíme překládat do svého zaběhaného způsobu myšlení, že jde skutečně o naši zkušenost, že jsou to kapky naší zkušenosti a tak dále. To jsou určité názvy, které znamenají trošičku posunuté něco, je to velmi objektivizované.

Hejdánek: Ještě takhle, samozřejmě v tom našem lidském světě můžeme použít ten *feeling*, můžeme použít *experience*, tam to má svou přiměřenost. Ale právě o to jde, protože to je univerzální kategorie, která se týká i těch nejnižších úrovní, tak tam pochopitelně žádný *feeling* nebo *experience* v tom psychickém slova smyslu není.

Jiný hlas: *They are units of process.*

Hejdánek: Jsou to jednotky procesu.

Jiný hlas: *You can compare them with a wave function.*

Hejdánek: Můžete je srovnávat třeba s tou funkcí vlny.

Jiný hlas: *Not with a point but a wave function.*

Hejdánek: Nikoliv tedy partikule nebo korpuskule, nýbrž vlna.

Jiný hlas: *Particular instances of concrescence.*

Hejdánek: Jsou to ozvláštněné instance nebo určitá místa, kde dochází ke konkrescenci, k tomu srůstání pulsů, které přicházejí z okolí a ta...

Jiný hlas: To nevykládáš správně. Nejde o tohle. Konkrescence je srůst těch věčných objektů a toho proudu dění.

Hejdánek: Konkrescence se používá i pro vztah mezi jednotlivými aktuálními entitami, zcela jistě.

Jiný hlas: *It is growing together... concrescence is growing together... that is the Latin word for concrescence and the word concrete is rooted in it. Just to formulate what was the dispute. My guest thinks that the term of concrescence concerns the relation between actual entities and eternal objects.*

Hejdánek: Takže vyjasněme tuhle situaci. Tady jde o to, on se domnívá, že tady jde o to, jak z toho proudu, z toho ohromného množství aktuálních entit, z procesu vzájemných souvislostí a zkušeností vyrůstá cosi nového, zatímco pro svět toho vztahu k věčným objektům, k tomu ještě přijdeme, se domnívá, že je přiměřený pojem *aprehenze* nebo vnímání. Zatím to takhle předběžně řekněme.

Jiný hlas: *So Whitehead's philosophy is pluralistic.*

Hejdánek: Tedy Whiteheadova filosofie je pluralistická.

Jiný hlas: *However not as the substance metaphysics but as an event metaphysics as we mentioned already.*

Hejdánek: Ovšem nikoliv jako substanční metafyzika, nýbrž jako událostní metafyzika, jak jsme už zmínili.

Jiný hlas: *The reality is the pulsation and vibration.*

Hejdánek: Realita je pulzujícího charakteru, vibrace, chvění.

Jiný hlas: *Numerous elements vibrating everywhere.*

Hejdánek: Jsou to bezpočty elementů této pulzace, tohoto vibrování.

Jiný hlas: *If the doctrine of evolution has to be taken seriously then aggregates of actual entities gradually emerged out of the primordial ooze. The process is creative, cumulative.*

Hejdánek: Jestliže máme vzít vážně nauku o evoluci, pak ty agregáty aktuálních entit se postupně vynořují z takového primordiálního jako... oozu... no to je taková břečka. Aspoň si myslíme, že je to břečka, je to něco jako bahno nebo něco amorfního, co nemá tvar. Tento proces je kreativně kumulativní.

Jiný hlas: *And the complexity of the relations between the events designates the functions it can have.*

Hejdánek: Tato komplexita aktuálních entit určuje vlastně také finalitu procesu, k němuž dochází. To dotváří tu komplexnost, má to charakter určité složitosti.

Jiný hlas: *You can compare it with a computer. A computer with a big memory can show very complicated things.*

Hejdánek: Můžeme si to znázornit pomocí počítače. Čím bohatší je paměť toho počítače, tím komplexnější vazby a procesy může zachytit.

Jiný hlas: *So the events in the central nervous system of man makes and enables us to speak, to think, to philosophize.*

Hejdánek: A právě ty procesy v složitém nervovém systému člověka nám teprve umožňují, že hovoříme, že myslíme, filosofujeme. Čím je ta komplexita, vzájemná propojenost složitější, tím je větší efektivita a finalita.

Jiný hlas: *In this context Whitehead speaks about his ontological principle.*

Hejdánek: V tomto kontextu hovoří Whitehead o ontologickém principu.

Jiný hlas: *Apart from things that are actual there is nothing. Nothing either in fact or in efficacy.*

Hejdánek: Myslí se tím toto. On to tak definuje v *Procesu a realitě* na řadě míst a pokaždé trochu jinak, ale zde používá náš host tuto definici, že odmyslíme-li si věci nebo mimo věci, které jsou aktuální v tom smyslu, jak jsme to právě popisovali, ty aktuální děje, tak není nic. Nic, ať už skutečnostního, anebo co by mělo nějakou působnost.

Jiný hlas: *The actual world is built up of actual occasions.* A aktuální svět, když slyšíme to slovo aktuální svět, tak je to svět aktuálních entit, je vybudován na těch aktuálních okazích, aktuálních entitách.

Jiný hlas: *And by the ontological principle, whatever things there are in any sense of existence are derived by abstraction from actual occasions.* A tímto ontologickým principem jakékoliv věci tu existují v jakémkoliv smyslu, pak jen tak, že jsou odderivovány abstrakcí z těch aktuálních okazí.

Jiný hlas: *So feelings as happiness or sorrow, it must be rooted in actual entities. Without actual entities there is nothing.* Tak tedy třeba smutek, štěstí může tu být jenom proto, že kotví v těch aktuálních entitách, zkušenostních.

Jiný hlas: *Whitehead calls his ontological principle also the principle of causality.* Svůj ontologický princip nazývá Whitehead také principem kauzality. *And further on it can be made clear that when you relate the ontological principle to actual entities you can also speak about causa formalis and finalis. In Whitehead's metaphysics the causa formalis and...* Well, *causa in many senses, thus not only in efficacy but there is also causa formalis and finalis by the complexity of an actual entity.* Tady tedy je řečeno, že ten ontologický princip je také principem kauzality, ovšem ve velmi širokém slova smyslu, nejen kauzalita, která má na mysli tu kauzu a efekt, příčinu, která předchází a po ní následuje efekt, ale také ještě finální kauza nebo formální, finální a dostanu se k tomu.

Jiný hlas: *Whitehead's philosophy is, that's the fourth point, a creativistic philosophy.* A jako čtvrtý bod, ta Whiteheadova filosofie je také kreativistická. *The metaphysical ultimate, the last word you can say about reality is creativity, many, one.* To poslední, co můžete říct o realitě, je právě jakýsi metafyzický nejzazší koncept, pojem, a to je kreativita neboli *many one*. To znamená, to jsou ty nejzazší termíny tři: tvořivost, mnohé a jedno. *The basic presupposition of the whole system is ongoingness. Creativity is ongoingness.* Tím nejzákladnějším předpokladem toho celého systému je pojem, který se dá přeložit tak, že neustále všechno je v pochodu. *Generation after generation of actual entities of events succeeding one another without end.* Generace za generací těch aktuálních entit po sobě nastupují bez konce. *That's I think the Greek intuition in Whitehead, there is no beginning, no end, there is always ongoingness.* To je podle jeho soudu jakási intuice řecká, kterou Whitehead přejímá, že není žádný počátek, žádný konec. *The ultimate metaphysical principle is the creative advance from disjunction, the many, to conjunction, the one.* A nejzazším metafyzickým principem je tedy tvořivý pohyb od disjunkce, na počátku tedy to mnohé, ke konjunkci, tomu jednomu. *And that conjunction is creating a novel entity other than the entities given*

in disjunction. A tvorbou této konjunkce toho jednoho vlastně vzniká nová entita, která se liší od těch entit, jež byly dány v té disjunkci. *So it is a pulsation, the many become one, are increased by one and every time over again.* Tedy ta pulzace spočívá v tom, že z toho množství těch entit dochází k tomu setkání a vyústění v to jedno a znovu a znovu. *Creativity is not nor does it point to some kind of entity or being more real than actual entities.* Ta tvořivost neukazuje k čemusi, co by bylo jakýmsi druhem nějaké entity nebo jsoucna, které by bylo reálnější než aktuální entity. *It is not an explanation how there is ongoingness, how to declare, but it is a description.* Není to vysvětlení, jak dochází k tomu ongoingness, k tomu, jak to stále jde dál, nýbrž je to popis toho, že to tak jde. *Not how but that it is.* Nikoliv jak, nýbrž že. *Therefore creativity is without a character of its own in exactly the same sense in which the Aristotelian matter is without a character of its own.* To znamená, ta kreativita je tu bez něčeho, co by ji samu charakterizovalo, přesně v tom smyslu, jako aristotelská látka je bez toho, co by ji ještě navíc charakterizovalo. *It is therefore a limit concept, even as Aristotelian matter.* Je to mezní pojem. *For you have always to think about creativity, many and one together. Creativity pure is not.* Protože je to mezní pojem v tom smyslu, že nelze jej myslet izolovaně bez hned toho dalšího, to *many and one*, vždycky dohromady. *Creativity is sheer ongoingness.* Je to pouhé kráčení kupředu nebo ongoingness. To je složenina, těžko to nějak přeložit česky, ale ongoingness, go vidět, že je to podstatné jméno ongoing, co stále jde a pokračuje. *The universal of universals, characterizing ultimate matter of fact.* Je to taková obecnina toho nejobecnějšího charakterizující nejzazší skutečnost. *So creativity points to the creative element in every event.* A tak ta kreativita odkazuje na kreativní prvek v každé události. *Every event is in certain limits its own creator, causa sui.* A proto každá událost je v posledu sama sobě příčinou, *causa sui.* *So creativity is not only a category to describe God but all events are creative.* Tak tedy ta kreativita není pojmem, jímž se popisuje pouze Bůh, nýbrž všechny události, všechny aktuální entity.

Jiný hlas: *Five, an idealistic philosophy.* Za páté, idealistická filosofie. *Whitehead has to describe that there is not only actuality but also potentiality.* Whitehead si položil za úkol popsat nejen aktuální entity nebo aktuální skutečnosti, nýbrž také potenciality, možnosti.

Jiný hlas: *There is not only objectivity, also subjectivity.*

Hejdánek: Nejen objektivita, nýbrž i subjektivita.

Jiný hlas: *And he calls one of his categories eternal object.*

Hejdánek: A jednu ze svých kategorií nazývá věčnými objekty.

Jiný hlas: *Eternal objects are forms of definiteness capable of specifying the character of actual entities.*

Hejdánek: Věčné objekty jsou formami definitivnosti, spíš definitivnosti ve smyslu určenosti, protože ty jsou schopny, tyto věčné objekty, definitivně určit charakter těch aktuálních entit.

Jiný hlas: *They are pure potentials for the specific determination of fact.*

Hejdánek: Jsou čistými potencialitami pro specifické určení faktu.

Jiný hlas: *You can paint a wall white or blue or red, pure potentials.*

Hejdánek: Můžete si vymalovat stěnu buď bíle nebo modře nebo červeně, to jsou ty potenciality, možnosti, které máte.

Jiný hlas: *But then you have made a choice, then it is a specific determination of fact.*

Hejdánek: Ale jakmile už tu volbu vykonáte, pak je tady to specifické určení toho faktu.

--- (1989-03-13 Henk R. Plomp - Whiteheadova procesuální filosofie (1)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *If, besides becoming, there are eternal forming elements...*

Hejdánek: Tento tvořivý pohyb, proces, lze uskutečnit v podobě toho konkrétního *universa* jen tak, jestliže jsou tu kromě toho vynořování stávání ještě také ty věčně formující prvky.

Jiný hlas: *The heart of process thinking is the endeavor to understand how becoming and being, changeability and permanency can go together.*

Hejdánek: Jádrem toho procesuálního myšlení je snaha pochopit, jak může být pospolu stávání se a jsoucí, proměnlivost a stálost, trvání.

Jiný hlas: *So, for example this wall again, that's on the level of elementary parts it is a huge number of*

elementary parts, becoming, becoming and at the same time it is this wall and happily...

Hejdánek: Když si vezmeme obraz té stěny, například té stěny, tak je to obrovské pole, v němž neustále ty elementy se stávají, neustálý proud, a přesto tato stěna tedy v permanentní podobě.

Jiný hlas: Continuity in discontinuity, permanence in flux, that's what we must understand.

Hejdánek: Kontinuita v diskontinuitě, stálost v proudu, tomu je potřeba nějak porozumět. A tak to procesuální myšlení hledí na tu křížovatku mezi časem a věčností.

Jiný hlas: A color is for example, a color is eternal.

Hejdánek: Například barva je věčná.

Jiný hlas: It haunts time like a spirit, it comes and it goes.

Hejdánek: Obchází čas jako duch, přichází a zase odchází.

Jiný hlas: But where it comes, it is the same color.

Hejdánek: Ale když přijde, tak je to tatáž barva.

Jiný hlas: It neither survives nor does it live.

Hejdánek: Ani nepřežívá, ani nežije.

Jiný hlas: It, it...

Hejdánek: Já vím, ale mně tady jde o to *it*.

Jiný hlas: It neither survives, that means the color. Yes, the color. It doesn't live, it is abstract, not actual. It is an object, not a subject. It is passive.

It appears when it is wanted. So they are objects, they have no own initiative.

Hejdánek: Nemají samostatnou iniciativu, objevují se, když je to potřeba.

Jiný hlas: Eternal objects are to compare with the Platonic ideas, but they are not the real reality.

Hejdánek: Ty věčné objekty je možno srovnat s platónskými ideami, ale nemají skutečnou realitu.

Jiný hlas: The real reality are actual entities, that's the real reality.

Hejdánek: Skutečná realita, tu mají pouze ty aktuální entity.

Jiný hlas: Eternal objects are abstract.

Hejdánek: Věčné objekty jsou pouze abstraktní.

Jiný hlas: Red as such does not exist.

Hejdánek: Červen jako taková neexistuje.

Jiný hlas: Only red things are real.

Hejdánek: Jenom červené věci jsou reálné.

Jiný hlas: And red things you must describe as very complicated societies of events, which incarnate eternal objects.

Hejdánek: A těm červeným věcem musíme tak rozumět, že to jsou velmi komplikované společnosti, pospolitosti událostí, které inkarnují věčné objekty.

Jiný hlas: Eternal objects are abstract possibilities.

Hejdánek: Ty věčné objekty jsou abstraktními možnostmi.

Jiný hlas: Whitehead is impressed by the fact that nature and cultures always renew themselves.

Hejdánek: A *Whitehead* je hluboce zapůsoben tou skutečností, že příroda a kultury se vždy znovu obnovují.

Jiný hlas: There is not only actuality but huge potentiality.

Hejdánek: Nejsou tu jenom aktuality, ale i obrovská potencialita.

Jiný hlas: Definition is the soul of actuality.

Hejdánek: Definice je duší aktuality.

Jiný hlas: Actuality is limitation. This and not that.

Hejdánek: Aktualita je omezení, nebo spíš vymezení. To, a nikoli ono.

Jiný hlas: But actuality is only one of the possibilities.

Hejdánek: Aktualita je pouze jednou z možností.

Jiný hlas: And the possibilities are without end.

Hejdánek: A možností je bez konce.

Jiný hlas: Eternal objects therefore have to do with the fundamentals of logical thinking.

Hejdánek: Proto ty věčné objekty mají co činit s fundamentálními pojmy nebo pravdami logického myšlení.

Jiný hlas: And Whitehead is thinking rules to exclude inconsistencies.

Hejdánek: Myslí se na ta pravidla vyloučení rozpornosti.

Jiný hlas: And has to do with aesthetics.

Hejdánek: Mají co činit s estetickými pravidly.

Jiný hlas: And then he thinks at coherence, the harmony of relations and of novelty.

Hejdánek: Pak o koherenci, harmonii vztahové a o tom, co je nové, o novost.

Jiný hlas: His philosophy is a relational organic philosophy.

Hejdánek: Jeho filosofie je relacionistická a organismická filosofie.

Jiný hlas: Actual entities are concrescences of the many into one.

Hejdánek: Aktuální entity jsou srůstáním toho mnohého v jedno.

Jiný hlas: And Whitehead describes that process by the term prehension, the concept prehension.

Hejdánek: Tento proces popisuje *Whitehead* pomocí pojmu *prehenze*.

Jiný hlas: That is something like apprehension, but more objective.

Hejdánek: Je to cosi velmi podobné tomu, co myslíme pod pojmem vnímání, ale je to objektivnější.

Jiný hlas: Prehensions are the vehicles by which one actual entity becomes objectified in another.

Hejdánek: Pomocí těch *prehenzí*, ony jsou nositeli toho, jak jedna aktualita se stává objektifikovanou v jiné.

Jiný hlas: Or eternal objects obtain ingression into actual entities.

Hejdánek: Nebo věčné objekty jsou schopny vstoupit do aktuálních entit.

Jiný hlas: Prehensions are factors, that means they feel what is there and transform it into what is here.

Hejdánek: Ty *prehenze* si můžeme představit pomocí vektorů, ty *prehenze* cítí, co je tam, a transformují to v to, co je zde.

Jiný hlas: Prehensions are defined as concrete facts of relatedness.

Hejdánek: Ty *prehenze* jsou definovány jako konkrétní fakta vztaženosti.

Jiný hlas: And we can so describe the complexity of an actual entity.

Hejdánek: Jsme schopni popsat komplexitu té aktuální entity.

Jiný hlas: For the very nature of a prehension reveals its relational character.

Hejdánek: Tato základní povaha *prehenze* vyjevuje její vztahový charakter.

Jiný hlas: Every prehension consists of three factors.

Hejdánek: Každá *prehenze* se sestává ze tří faktorů.

Jiný hlas: a) the subject which is prehending, namely the actual entity in which that prehension is a concrete element.

Hejdánek: Za a) subjekt, který vnímá, totiž aktuální entita, v níž je tato *prehenze*, toto vnímání.

Jiný hlas: So that subject is not yet realized, it is becoming, it is in becoming.

Hejdánek: Tento subjekt ještě není uskutečněn, se právě děje, vyvstává.

Jiný hlas: And therefore it is essentially an other individuality than an object.

Hejdánek: A tak je tedy zcela jaksi zřejmě něčím jiným než objektem.

Jiný hlas: This is subject, it is still in becoming.

Hejdánek: Je stále ještě v tom stávání se, je tedy ještě subjektem.

Jiný hlas: When the concrescence is finished, then the actual entity will perish, then it is over and it becomes an object.

Hejdánek: A jakmile jaksi dokoná se ta *konkrescence*, pak subjekt přechází v objekt, zmizí.

Jiný hlas: So, the first factor is the subject, the second factor is the datum which is prehended.

Hejdánek: Tedy ten za a) byl subjekt, za b) je *datum*, které je vnímáno. *Datum*, to jest informace.

Jiný hlas: Yeah, and we have to think about the many, the many in surroundings.

Hejdánek: Musíme samozřejmě si představit, že těchto informací je mnoho, které z toho okolí připlouvají.

Jiný hlas: And the third factor, the subjective form, which is how that subject prehends that datum.

Hejdánek: A za třetí, teď je ta subjektivní forma, to jest jak onen subjekt vnímá ono *datum*, ovšem stále se vede na to, že je to to množství dat.

Jiný hlas: The choice it makes, for example, between eternal objects.

Hejdánek: To je například ta volba, kterou uskuteční...

Jiný hlas: ...between eternal objects.

Hejdánek: ...mezi *eternálními objekty*.

Jiný hlas: This form and not that form.

Hejdánek: Že zvolí jaksi z těch potencialit *eternálních objektů* tuto formu, a nikoli jinou.

Jiný hlas: And quotation: I have in my recent writings used the word prehension to express this process of appropriation.

Hejdánek: Já jsem použil ve svých nedávných spisech to slovo *prehenze*, abych vyjádřil tento proces přivlastňování, osvojování.

Jiný hlas: Also I have termed each individual act of immediate self-enjoyment an occasion of experience.

Hejdánek: Já jsem také razil jaksi tu představu, ten pojem, že každý individuální akt je bezprostřední sebe... no tady zase je ten termín *enjoyment*, což znamená jaksi potěšení, ale to sebeuspokojení. Ale zase tam nejde o tu psychickou stránku toho zážitku, nebo spíše sebeokoušení jsme si také kdysi říkali, že jsme se o tom bavili, sebeokoušení té *okase*, oné zkušenosti.

Prostě ta komunikace s těmi ostatními *okasemi* je něco intenzivního, co prostě přináší bezprostřední sebeokoušení, něco pozitivního, ale nejde o tu radost nebo tu psychickou stránku, to je až na té nejvyšší úrovni, té lidské, ale stále se vede o to, že tyto pojmy se mají týkat veškeré reality, to znamená, co by bylo asi analogií *self-enjoymentu* na úrovni třeba atomární.

Jiný hlas: There are several sorts of prehensions, there are physical prehensions.

Hejdánek: Je tady několik druhů těch *prehensí*, toho vnímání: fyzické...

Jiný hlas: ...whose data involve actual entities, conceptual prehensions...

Hejdánek: ...tam ta data, tam se ty informace týkají těch konkrétních, zahrnují ty konkrétní informace o konkrétních entitách kolem. Konceptuální *prehenze*...

Jiný hlas: ...whose data involve eternal objects.

Hejdánek: ...ty konceptuální, tam jaksi těmi daty jsou ty *eternální objekty*.

Jiný hlas: Mostly the prehensions are physical.

Hejdánek: Většina těch *prehensí* je fyzikální povahy.

Jiný hlas: So there is continuity.

Hejdánek: Takže je tam kontinuita.

Jiný hlas: But in the higher developed entities as people with thinking there are pure mental conceptual prehensions.

Hejdánek: Ale tak na těch nejvyšších úrovních, jaksi kde jde o lidi, tam je většina těch *prehensí* konceptuální povahy.

Jiný hlas: There are positive prehensions, also termed feelings.

Hejdánek: Jsou pozitivní *prehenze*, které se také nazývají pocity.

Jiný hlas: And those include its datum as part of the synthesis of the subject occasion.

Hejdánek: A ty zahrnují jako své *datum* část té syntézy subjektivní *okase*.

Jiný hlas: And there are negative prehensions, they exclude their data from the synthesis.

Hejdánek: A pak jsou negativní *prehenze*, které vylučují data z té syntézy.

Jiný hlas: For example, bad memories, memories you can exclude.

Hejdánek: Například jaksi neblahé vzpomínky můžete zatlačit, jaksi vyloučit.

Jiný hlas: The subjective form gives a specific definiteness constituted by the eternal objects that are

ingredient in the actual entity.

Hejdánek: Ta subjektivní forma poskytuje specifickou určitost, určitost založenou těmi *eternálními* objekty, které jsou ingrediencí té aktuální entity.

Jiný hlas: That means that are, that means the eternal objects are ingredient in the actual entity.

Hejdánek: Ano, ty *eternální* objekty jsou ingrediencí v aktuální entitě.

Jiný hlas: And there are many species of subjective forms such as emotions, valuations, purposes, aversions, aversions.

Hejdánek: A samozřejmě je celá řada druhů těch subjektivních forem, těch *prehensí*, například city, hodnotící soudy, účely, averze, vědomí.

Jiný hlas: So values are intrinsic in experience and don't come outside.

Hejdánek: Takže hodnoty jsou vlastní, patří ke zkušenosti, nepřicházejí jaksi zvnějška.

Jiný hlas: So an actual entity has to be thought as dipolar.

Hejdánek: Aktuální entitu musíme tedy myslet jako dvoupólovou, bipolární.

Jiný hlas: It has a physical and a mental pole.

Hejdánek: Má svůj fyzický a mentální pól.

Jiný hlas: And you must say that of all what is.

Hejdánek: A toto musí se jaksi na všem, co je.

Jiný hlas: In the things, the material things, the physical pole is predominant.

Hejdánek: V těch věcech, v těch materiálních věcech, ten fyzický pól je dominantní.

Jiný hlas: And the mental pole very weak.

Hejdánek: A ten mentální pól velice slabý.

Jiný hlas: And in man, when it is good, is it the reverse, then is the mental pole...

Hejdánek: ...u člověka, když je dobrý, je to naopak, tam ten mentální pól je dominantní.

Jiný hlas: But man can make a god of his stomach, so then he can make a god...

Hejdánek: Ale člověk si může ze svého žaludku udělat boha.

Jiný hlas: ...then of his stomach and then he make a choice to his physical pole.

Hejdánek: A pak se jaksi soustředí svou volbou na ten fyzický pól, řekněme.

Jiný hlas: In this way Whitehead has overcome the Cartesian dualism.

Hejdánek: A tímto způsobem překonal Whitehead ten dekartánský dualismus.

Jiný hlas: Whitehead's thinking is sometimes called a panpsychism.

Hejdánek: Někdy je to Whiteheadovo myšlení nazýváno panpsychistické, *panpsychismem*.

Jiný hlas: And this term is not adequate for it has too much connotation of consciousness.

Hejdánek: Ale tento termín není adekvátní, protože ten v sobě zahrnuje konotaci spojení už s vědomím.

Jiný hlas: Whitehead has the term *reformed subjectivist principle*.

Hejdánek: Sám Whitehead říká, že to je *reformovaný subjektivistický princip*.

Jiný hlas: That means subjectivism is not the contrary of objectivism,

Hejdánek: subjektivismus není protikladem objektivismu,

Jiný hlas: but is an aspect in the whole reality. Subject and object together.

Jiný hlas: Well, then the last point that is the theistic philosophy. We have not time enough. Are you tired?

Hejdánek: Tak ten poslední bod, teistická filosofie. Máme dost času? Jsme unavení? Deset minut, vydržíte ještě chvíli? Vyvětráme tady, je tady dost dusno. Chvilíčku, jo? Vyvětráme a půjdeme dál. Tak tam dole vhání trošku vzduch. Bude to jen minuta a pak budeme víc větraní. Teď je tam horko, tak stačí, jo.

Jiný hlas: Theistic philosophy. The system is requiring a theistic principle for the following reasons.

Hejdánek: Tak ten poslední bod, teistická filosofie. Ten systém vyžaduje jistý teistický princip, a to z následujících důvodů.

Jiný hlas: Eternal objects considered as a realm constitute a kind of existence that by the ontological

principle requires its link with actuality.

Hejdánek: Věčné objekty, pokud bychom je posuzovali jako říši věčných objektů, tak zakládají takový druh existence, která na základě ontologického principu vyžaduje propojenost s aktuálním světem. Vzpomeňte si, že v předchozím výkladu aktuální entity nejsou substancí, nýbrž jsou děním. Tak teď je tady přiřazena oblast věčných objektů, ale i o nich platí ta podmínka ontologického pravidla, čili jsou substancemi.

Jiný hlas: Eternal objects have no existence in themselves, they must be somewhere.

Hejdánek: Že nemají existenci sami v sobě, musí být někde, s něčím.

Jiný hlas: And this somewhere is God, the non-temporal actuality.

Hejdánek: A toto někde, to je bůh, nečasová aktuálnost.

Jiný hlas: And it is the primordial nature of God.

Hejdánek: A je to *primordiální mysl boží*.

Jiný hlas: So the structure of God as an actual entity is the mirror image to the structure of actual entities which form the world.

Hejdánek: A tak struktura boha jakožto aktuální entity je zrcadlový obraz k struktuře aktuálních entit, které tvoří svět.

Jiný hlas: The actual entities of the temporal world originate out of physical prehensions of datum occasions.

Hejdánek: Ty aktuální entity jako svět v čase vznikají z fyzických prehenzí jako okase pomocí dat.

Jiný hlas: And God originates out of his conceptual valuation of the timeless realm of eternal objects.

Hejdánek: A bůh vzniká na základě svého konceptuálního zhodnocení říše věčných objektů, která je nečasová.

Jiný hlas: This is the primordial nature of God as the primordial qualification of creativity.

Hejdánek: A to se nazývá *primordiální povahou boha* nebo *primordiální přirozeností boha*, nebo také *primordiální kvalifikací kreativity*.

Jiný hlas: The non-temporal aspect of God.

Hejdánek: A je to nečasový aspekt boha.

Jiný hlas: That's one aspect of God. The system also requires God in connection with the doctrine of objectivation.

Hejdánek: To je ten jeden aspekt boha. Ten systém vyžaduje také boha ve spojení s doktrínou o *objektivaci*.

Jiný hlas: Actual entities become, but then perish.

Hejdánek: Aktuální entity vznikají a potom zanikají.

Jiný hlas: But they don't lose their influence. The past has still influence.

Hejdánek: Ale neztrácí svůj vliv. Minulost má stále vliv.

Jiný hlas: So the past must be somewhere, you could say.

Hejdánek: Tak ta minulost musí někde být.

Jiný hlas: They become objectively immortal because God prehends and preserves each generation of actual entities in his everlasting consequent nature.

Hejdánek: A ony se stávají objektivně nesmrtelnými, poněvadž bůh je vnímá a zachovává každou generaci těchto aktuálních entit ve své trvalé *konsekventní povaze*. Čili tam byla ta *primordiální povaha* a teď je ta *konsekventní povaha*.

Jiný hlas: God has a real relation with the world, with the actual entities.

Hejdánek: Bůh má skutečný vztah se světem, to jest s aktuálními entitami.

Jiný hlas: He is feeling in an ideal way.

Hejdánek: On cítí v ideálním smyslu.

Jiný hlas: He will not forget and all the aspects he will integrate.

Hejdánek: Nezapomíná, všechny aspekty integruje.

Jiný hlas: It is an everlasting nature that the notion of time is here interwoven.

Hejdánek: A je to trvalá boží povaha, tady ten aspekt času...

Jiný hlas: The temporal side of God.

Hejdánek: ...časový aspekt boha.

Jiný hlas: So God's consequent nature is a temporal nature and grows with the growth of the world.

Hejdánek: A tato boží *konsekventní povaha* roste s růstem světa.

Jiný hlas: And the past, the objectively immortal actual entities find their link with actuality through this consequent nature of God.

Hejdánek: A objektivně nesmrtelné aktuální entity nacházejí své spojení s aktuálností skrze tuto boží *konsekventní povahu*.

Jiný hlas: Která zprostředkovává jejich působení i v budoucnosti těch aktuálních entit.

So God mediates between past and future.

Tak Bůh zprostředkovává mezi minulostí a budoucností.

The system requires also an entity that mediates between actuality and potentiality in such a way that novelty and progress are possible.

A tak za třetí to jsou stále ty aspekty, ten systém vyžaduje své zavedení Boha, tak vyžaduje také jistou entitu, která zprostředkovává mezi aktualitou a potencialitou, a to takovým způsobem, že nové, to, co je nové, a progres, pokrok jsou možné.

God affords every actuality an initial aim.

Bůh poskytuje každé aktuální entitě jakési počáteční, iniciační zaměření.

That means relevant but novel possibilities for that factual situation emerge into important contrast with what has in fact occurred.

A to znamená, že relevantní, ale nové možnosti pro tu faktickou situaci se vynořují v takovém důležitém kontrastu s tím, co už se ve skutečnosti proběhlo předtím.

Maybe you can say there is an encounter between possibility and actuality, between truth and actuality. I remember this discussion.

Možná, že bychom mohli mluvit o tom setkání mezi aktualitou a aktualitou, nebo – byl tady takový rozhovor předtím – dalo by se říct mezi pravdou a tou faktickou situací.

The initial aim is the initiative from God to the actuality and you may compare this truth with the truth of God.

Toto iniciační *aim* nebo ten počáteční zaměřující cíl je vlastně iniciační setkání mezi tou možností, faktickou situací nebo tou pravdou.

The actuality can choose that aim for itself as a subjective form.

Aktualita může zvolit tento iniciační, počáteční *aim* jako svou subjektivní formu.

In process theology Jesus Christ is described as the actuality who could choose God's initial aim every moment of his life.

V té procesuální teologii Ježíš Kristus se pochopuje jako ten, kdo vlastně vždycky zvolil konsekventně to zaměření přicházející od Boha, to iniciační *aim* jako subjektivní formu svého života.

In our life there is a mixture of truth and lie.

Zatímco náš život je taková směsice pravdy a lži.

But God's own aim is consistent and God's own aim in the creative advance is to have a world emerge of such a sort that his own experience of that world will result in the greatest possible intensity in his own experience.

To vlastní boží zaměření či cíl v tom kreativním pohybu je takový, aby svět se vynořoval, aby se vynořil takový svět, takového druhu, že jeho vlastní zkušenost s tímto světem vyústí v tu nejzazší možnou intenzitu jeho vlastní zkušenosti, tedy cílem, zaměřením je svět, v němž by byla možná co nejintenzivnější zkušenost.

Hejdánek: To se rozumí v té větě už to *his own*, z jeho vlastní... boží vlastní, tedy zatím se mluví o Bohu, o jeho vlastní zkušenosti.

Jiný hlas: *So in a certain sense God can be termed the creator of each temporal actuality.*

A tak v jistém smyslu může být Bůh chápán jako tvůrce každé aktuality.

I think Whitehead prefers the term God as a poet of the world, not creator, the poet of the world.

Whitehead vyjadřuje ne tedy pomocí pojmu stvořitel, ale jako básník světa.

Hejdánek: Ovšem to *poiésis* je tvoření, že, čili že používá toho řeckého termínu, ne že je básníkem, ale že připomíná to řecké *poiein*.

Jiný hlas: *Poiein, yes, it is a double sense of the word.*

So in the final analysis we must ascend to an ultimate triunity of principles defining the divine life.

A tak v nejzazší analýze vlastně musíme se uchýlit k té, přijmout tu, jde o vlastně nejzazší triunitu principů, které definují božský život.

The divine creative act, non-temporally generating the primordial nature.

Tak tedy nejprve ten božský tvůrčí akt, který nemá ještě charakter časový, vznikající z té *primordiální*... ne rodící se, rodící se *primordiální* povahy, ano, ano, jasně... který dává vzniknout té *primordiální* povaze.

From which proceeds the consequent nature as implicated in the Whiteheadian categorical conditions.

Z níž pak navazuje tak potom ta, kterou provází *konsekventní* povaha, je implikovaná ve Whiteheadových kategoriálních podmínkách.

Established by the primordial envisagement.

A zadruhé založenou v tom *primordiálním* jaksi výhledu.

And Whitehead sometimes calls this the superjective nature of God.

A tuto povahu nazývá někdy Whitehead *superjektivní*. To je takový novotvar, kde se pokouší vlastně...

Hejdánek: To je *subjekt* a *pod*, jo, *sub*, takže to je jako *nad*. *God is becoming itself, itself is not underlining but it is in the future.*

Jiný hlas: *Well, maybe we can read the last paragraph that's since an apotheosis.*

Tak budeme číst ten poslední úsek.

God and world together form the universe, a plurality of actual entities.

Bůh a svět dohromady tvoří *universum*. Je to pluralita aktuálních entit.

Also God is an actual entity.

A také Bůh sám je aktuální entitou.

There are many possible worlds according to Whitehead's metaphysics.

Podle Whiteheadovy metafyziky jsou možné mnohé světy.

His cosmology describes in the framework of his categorical scheme our actual cosmic epoch.

Jeho kosmologie popisuje v rámci toho kategoriálního schématu naši aktuální kosmickou epochu.

We can see how God and world interact with each other.

Můžeme vidět, jak Bůh a svět jsou ve vzájemné interakci.

How they complement and condition each other.

Jak se vzájemně doplňují a podmiňují.

In this coherency God is the thinking heart that gives the world tension, meaning, immortality.

V této provázanosti vzájemné Bůh je to myslící srdce, které dává světu napětí, význam a nesmrtelnost.

And the world is the body of God that makes God a concrete living God.

A svět je tělem Boha, které činí Boha konkrétním živým Bohem.

Jiný hlas: *The meaning of being is to intensify the experience of values.*

Hejdánek: Smysl bytí je intenzifikovat zkušenost hodnot.

Jiný hlas: *By means of realizing new ideas and more complex unities.*

Hejdánek: Prostřednictvím toho, že uskutečníme nové ideje nebo *realizing* v tom smyslu *apprehension*?

Jiný hlas: Yes, yes.

Hejdánek: Čímž si uvnímáme nové ideje a složitější jednotky.

Jiný hlas: *So our reality can be characterized as an adventure of ideas.*

Hejdánek: Tak naše skutečnost může být charakterizována podobně jako v těch *Dobrodružství idejí*, jak

píše...

Jiný hlas: *Ideas can be or cannot be realized in the world.*

Hejdánek: Ideje mohou nebo nemohou být... *realized... actualized?*

Jiný hlas: *Actualized. Yes.*

Hejdánek: Tady nejde jen o uvnímání, ale o skutečné uskutečnění.

Jiný hlas: *God and all the other actual entities are involved on their own creative way.*

Hejdánek: Bůh a všechny ostatní *actual entities* jsou zahrnuty v jejich vlastní tvůrčí cestu.

Jiný hlas: *Which possibilities there are only God knows.*

Hejdánek: Které možnosti tu jsou, to ví jen Bůh.

Jiný hlas: *However, which possibilities will be actualized and how the adventure will end nobody knows.*

Hejdánek: Avšak jak budou tyto možnosti uskutečněny a jak skončí toto dobrodružství, neví nikdo ani Bůh.

Jiný hlas: *Cosmology is the story of the adventures that God and world have with the ideas and with one another.*

Hejdánek: Kosmologie je příběhem těch dobrodružství, která má Bůh a svět s idejemi a spolu navzájem.

Jiný hlas: *Creative cumulative process.*

Hejdánek: Je to tvořivý kumulativní proces.

Jiný hlas: *Things in this process framework become different.*

Hejdánek: V tomto procesuálním zařazení, rámci, věci se stávají rozdílné.

Jiný hlas: *Things are no dead objects, but phenomena.*

Hejdánek: Nejsou to mrtvé objekty, ale fenomény.

Jiný hlas: *An inexhaustible source of meaning.*

Hejdánek: A nevyčerpatelným pramenem významu, smyslu.

Jiný hlas: *Things have also intrinsic value.*

Hejdánek: Věci mají svou vlastní hodnotu.

Jiný hlas: *And in this process framework life of man is significant and meaningful.*

Hejdánek: V tomto procesuálním rámci život člověka je významný a smysluplný.

Jiný hlas: *With his mind, his spirit, he participates in God's envisagement.*

Hejdánek: Se svou myslí, svým duchem má účast na božím výhledu nebo *anticipaci, projekci*.

Jiný hlas: *It is his vocation to involve himself in a creative way in the adventurous cosmic process.*

Hejdánek: A je povolán k tomu, aby sám vstoupil tvůrčím způsobem do tohoto dobrodružného procesu, kosmického procesu.

Jiný hlas: *His ideal is to integrate as much as possible as many aspects of reality into a complex harmonious unity.*

Hejdánek: Ideálem jeho je, aby integroval co nejvíce, pokud možno nejvíc aspektů skutečnosti do komplexní harmonické jednoty.

Jiný hlas: *Evolution as involution.*

Hejdánek: Evoluce jakožto zavinu... co? Zavinutí? *Involution* jako zahrnutí do toho zavinutí.

Jiný hlas: *His comfort is that what has been will be preserved forever in God and will be brought into the future.*

Hejdánek: Jeho útěchou je, že to, co bylo, bude zachováno navěky v Bohu a bude vneseno do budoucnosti.

Jiný hlas: *Therefore a man can be in peace with his existence.*

Hejdánek: Proto může člověk se smířit se svou existencí.

Jiný hlas: *It does matter. Man does matter. You are of importance, you are the phenomenon.*

Hejdánek: Záleží na tom. Na člověku záleží. Máte svůj význam a máte svou váhu.

--- (1989-03-13 Henk R. Plomp - Whiteheadova procesuální filosofie (2)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Dále máme, jak se slučuje u Whiteheada princip kauzality, když často v jeho myšlenkách je také

používaný výraz kontingence. A kontingence by měla té kauzalitě nějakým způsobem kontrastovat nebo odporovat. Jde o to staré označení té kauzality, nebo kontingence je tady zapracovaná.

That's the problem concerning the principle of causality. Tomáš asks whether in this principle, in *Whiteheadian* sense, also contingency is in some way integrated in this concept or the old traditional principle of causality is here carried out.

Well, the correction on the old principle is that there is not a necessary link between cause and effect.

Ta oprava v tom tradičním konceptu je, že tu není žádný nutný vztah mezi příčinou a následkem.

Between cause and effect is the freedom of the creative *actual entity*.

Mezi příčinou a efektem je prostor pro svobodnou volbu *aktuální entity*.

But that freedom is not unlimited.

Ale tato svoboda samozřejmě není neomezená.

It is limited by the past and the *actual entities* it is integrating, the past *actual entities*.

Tato svoboda je omezena minulostí tím, že ta *aktuální entita* integruje tu minulost svou vlastní.

And also the possibilities are limited because they must be relevant to that actual situation in that field of force, magnetic field of actuality and possibility.

A samozřejmě ty možnosti jsou vymezeny, protože musí být aktuální v tom faktickém stavu, v tom silovém poli možností a aktuality.

There are several possibilities to choose.

Existuje několik možností, z nichž lze volit.

And freedom is something like probability, so...

A svoboda je cosi podobného pravděpodobnosti.

It's no chance, chance is a descriptive notion of you don't know what will happen exactly.

Není to náhoda, to je deskriptivní pojem pro to, když vůbec nevíme, co se stane.

Freedom has to do with self-determination. You can make yourself.

Svoboda má co činit se sebeurčením, které je tak vymezeno pro začátek.

A otázku ještě další mám, God and *World*, yes? And when I... *World*... God and *World* v tom smyslu. I cannot recognize how it is possible that which possibilities there are only God knows, but however which possibilities will be realized and how the adventure will end, nobody knows, also God, yes? No, but it's for me contrast, contradiction. In contradiction, yes. This possibility, which possibility and which possibility will be realized. Is it possible God without knowing of these possibilities? Realized. How many thought, what sort of possibilities will be realized.

Ta otázka míří na té straně čtyři k té myšlence, že Bůh ví, a to jen Bůh, kolik je tu možností, ale které z nich budou uskutečněny a jak to dopadne, to celé dobrodružství, to nikdo neví, včetně Boha.

Hejdánek: Já bych si dovilil opravit: ne kolik, ale které to jsou. Kdyby bylo kolik, věděl by jenom počet a nemusel by vědět, které to jsou. Ale tam je: které to jsou. Bůh ví o všech možnostech, které tu jsou, ale neví, které budou aktualizovány.

Jiný hlas: A to se zdá Tomášovi kontradiktorní. Ty si myslíš, že i v tom druhém případě Bůh ví.

Well, it is a difficult question how far God knows all the possibilities and what that will mean.

To je obtížná otázka, posoudit dopředu, které z těch možností budou aktualizovány.

And what kind of knowing is it, a *conscious knowing* or an intuition or unconscious, all that sort of questions.

I to, jaký druh je to vědění, jestli je to vědění vědomé, *conscious knowledge*, nebo nevědomé, nebo intuice.

But what *Whitehead* means is not contradictory here.

Ale to, co říká *Whitehead*, není kontradiktorní.

If *Whitehead* conceptualized an almighty God, then it would be contradictory.

Kdyby to totiž chtěl pojmově vyjádřit jako všemohoucnost Boží, pak by to bylo kontradiktorní.

But God is dependent of the choices of the activities of the other *actual entities*.

V jeho pojetí je přece Bůh závislý na těch *aktuálních entitách*, na jejich uskutečnění.

God's power is not coercive, not a necessity, but persuasive.

Boží moc není přinutovací, jak by řekl pan Hejdánek, není to moc, která přinucuje, ale která přemlouvá, vábí.

The responsibility of people as *actual entity* as freedom.

A tak v té suverenitě hraje odpovědnost lidí.

We can destroy the creation and God is in this sense very vulnerable.

My můžeme zničit stvoření a v tomto smyslu je Bůh zranitelný.

Já jsem tady právě ještě v této kapitole Bůh a svět, v té koherenci Boha jako to myslící srdce, které dává světu napětí, které dává tu nesmrtelnost, tak jsem to chtěl porovnat s *Teilhardem*. Tady na té stránce, kde mluví o *disjunkci* k *disjunkci* do *konjunkce* v té kreativistické filosofii, tam když *Teilhard* myslí bod *Omega*, kde prostě dochází k té konvergenci. Zjistil jsem, že ta *disjunkce* k té *konjunkci*, že nikde nevrcholí, že pořád jde jako krok napřed. Dá se to nějak...

Thomas felt at first when there is the interpretation that the *disjunction* is consummated in *conjunction*, *many in one*, that might be a similarity between this concept and *Teilhard de Chardin's* concept with the point *Omega*. But he has discerned that there is no analogy of the concept because the everything, this *conjectural* and *disjunction* move or advance is everywhere and repeating and so *everlasting advance*.

Yes, so you have *perpetual*... That's why it is an adventure. That is the keyword for *Whitehead*.

To je pro *Whiteheada* hlavní, to dobrodružství.

There is no guarantee, there is no guarantee for...

Jiný hlas: Aby všechno takhle muselo dopadnout.

Prosím.

Chtěl bych se jenom zeptat na ten váš příklad s těmi věčnými objekty. Vy jste uváděl jako příklad, že to jsou barvy. Já nevím, jestli jsou to jakoby barva jako obecně barva, nebo jednotlivé barvy jsou *eternal objects*.

Jiný hlas: *He doesn't, didn't understand the eternal objects. For instance, the color was presented as an example of eternal object. Is it a particular color or is a color as such? What does it mean?*

But Whitehead means a particular color. All the particular colors are eternal objects.

Jiný hlas: *Whitehead* se domnívá, že všechny jednotlivé barvy jsou prostě věčnými objekty.

Jiný hlas: *But exactly this point is discussed by Charles Hartshorne. He does not agree with Whitehead to speak about colors as abstract entities.*

Jiný hlas: Ale například tento bod je diskutován, *Hartshorne* nesouhlasí s tímto pojetím barev jako [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *...and as integrated in God's primordial nature. I think Hartshorne thinks it's nonsense.*

Jiný hlas: ...a to, že by byly jaksi integrovány do konceptu té věčné oblasti v Bohu, to považuje *Hartshorne* za nesmysl.

Jiný hlas: Můžu se takhle zeptat, když se ty jednotlivé barvy mění, tak jsou to taky třeba rozměry těch předmětů nebo těch věcí? Jo, v podstatě délka je taky stejná jako barva. Sama o sobě nemůže být žádná, je jenom něčeho, že jo. Jenom věc je nějak dlouhá. Stejně jako jenom něco je červené. No a teď jde o to, jestli je rozdíl mezi předmětem metr dvacet a metr dvacet pět a metr dvacet sedm a tak dále, nebo...

Jiný hlas: *Could be, for instance, the length, the length in our measurements, yes, one meter and so on, could be conceived of as eternal objects like the colors, particular colors are.*

Jiný hlas: *I find it very difficult to answer these questions.*

Jiný hlas: Mně je velice těžké odpovědět na tuto otázku.

Jiný hlas: *But I think questions like this make the theory of eternal objects very problematic.*

Jiný hlas: Otázky tohoto druhu jaksi velice problematizují to učení o věčných objektech.

Jiný hlas: *The problematic character is the place of all those eternal objects as abstract, constant, eternal entities in God.*

Jiný hlas: Ten problém jaksi je v tom místě, že by byly tyto abstraktní, konstantní, věčné entity umístěny v Bohu. Tak to je v té koncepci těch věčných objektů míněno.

Jiný hlas: *And many qualities are growing in the process.*

Jiný hlas: Protože mnohé kvality rostou v procesu.

Jiný hlas: *But the central point for Whitehead is you can describe the whole reality as creativity and somehow qualified. Or with other terms: energy and information. You must always speak in two terms and two levels to do right to the complexity of our reality.*

Jiný hlas: Ale o co Whiteheadovi jde, je, abychom byli pravdiví k té realitě, k její složitosti, tak musíme používat jakoby dvou rovin. Například *two levels you mentioned.*

Jiný hlas: *The energy, the actual entities, that is the pulsation of reality, that's creativity, energy.*

Jiný hlas: Tu energii, ty aktuální entity, to je ta pulsace světa, aktuálně energeticky, dejme tomu.

Jiný hlas: *But without information, without qualification, the many is a triviality. There is no coherence, no order.*

Jiný hlas: Ale pokud nebudeme... bez informací, bez kvalifikace, tak jaksi pouze konstatovat ten proces pulzující je trivialita.

Jiný hlas: *And I think you have to rethink the doctrine of eternal objects focused on the necessity of speaking about qualification, information.*

Jiný hlas: A tak musíme jaksi tu myšlenku těch věčných objektů znovu promyslet právě na pozadí těchto dvou rovin.

Jiný hlas: *May I ask a simple technical question? The process theology could be conceived in basically two ways. The first possibility is to conceive it as a philosophical discipline, philosophical theology, and the second one as Christian theology. I can understand the process theology as a philosophical discipline, but I can't understand in how far a Christian theology, it means the normal process theology, could accept for instance, there are more points, but for instance, that God is conceived as a part of the universe. Of course, there are differences between world and universe. It's quite clear. But even though we accept this difference, on which basis, on which ground is it possible for a Christian theologian to conceive God as a part of something which was not created?*

Jiný hlas: Jo, spíš je to technická záležitost, nicméně základní nějaký filosofický problém. Jenom že ta procesuální teologie může být chápána dvojím způsobem: jako filosofická disciplína, tedy jako filosofická teologie, a nebo jako křesťanská teologie. Ta klasická v Americe vzniklá škola procesuální teologie, ta je chápána jako křesťanská. A teď mně není jasné, jak může křesťanská procesuální teologie přijmout tezi, že Bůh je částí univerza. Samozřejmě předpokládám, že je rozdíl mezi světem a univerzem, tedy univerzum není totéž co svět. Ale i tak se mi zdá celá věc problematická, ta, že na jakém základě teologickém může procesuální teologie přijmout tu tezi, že Bůh je částí něčeho, co sám nestvořil.

Jiný hlas: *Well, that's our discussion of the last week in the seminar of Jacob.*

Jiný hlas: To je diskuse z minulého týdne v semináři Jakoba.

Jiný hlas: *Well, certainly you are right, it is my question too. And it depends how liberal you are in your theology. In Whiteheadian thinking people are very critical on the, what they call, the Hebrew God.*

Jiný hlas: No, v tom máš pravdu, to je také jeho otázka. Záleží to na tom, do jaké míry je člověk liberální ve své teologii. V myšlení okruhu Whiteheada jsou lidé velmi kritičtí vůči tomu, co se říká "hebrejský Bůh".

Jiný hlas: *The transcendency and the notion of creation...*

Jiný hlas: To jest transcendence a pojem stvoření...

Jiný hlas: *...makes the God a far away God about whom you nothing can say.*

Jiný hlas: Totiž ta představa transcendentního Boha instaluje Boha stvoření a je to Bůh zdaleka, nelze o něm nic myslet.

Jiný hlas: *But every theology is interpretive theology.*

Jiný hlas: Každá teologie je interpretativní teologie.

Jiný hlas: *And in the biblical tradition it is the interpretation of some events, Exodus and Easter.*

Jiný hlas: V biblické tradici jde o interpretaci určitých událostí, jako je exodus nebo Velikonoce.

Jiný hlas: *But every time you use the word of God to declare or to describe events like that...*

Jiný hlas: Ale používáme to slovo Bůh, abychom popsali, vyložili ty události.

Jiný hlas: *You must use words as God acts, God feels...*

Jiný hlas: Musíme používat slova, jako Bůh jedná, Bůh cítí.

Jiný hlas: *And if God is the totally transcendent God, then your language is meaningless.*

Jiný hlas: A jestliže Bůh je zcela transcendentní, pak vaše řeč prostě nemá smysl, nemá význam.

Jiný hlas: *And in history of theology speaking about God is a dialectic wayfaring history.*

Jiný hlas: V dějinách teologie je mluvení o Bohu dialektické povahy.

Jiný hlas: *So their presupposition is theology or religion needs a metaphysics to be understandable.*

Jiný hlas: A jejich základním předpokladem je, že náboženství potřebuje metafyziku, aby bylo srozumitelné.

Jiný hlas: *When you speak about me, I, the world, God, you must be understandable in the dialogue between cultures.*

Jiný hlas: Jestliže vystoupíte třeba: my, já, svět, Bůh, pak musíme být srozumitelní v tom dialogu kultur.

Jiný hlas: *And in fact theology does theologize in this way.*

Jiný hlas: A ve skutečnosti teologie skutečně theologizuje v tomto smyslu.

Jiný hlas: *Every theology is natural theology, they said.*

Jiný hlas: Každá teologie je přirozenou teologií, oni říkají.

Hejdánek: A to by Barth zařadil.

Jiný hlas: *Well John Cobb, that is my study object, he wrote an article when Barth has died and he wrote an article under the title: An evaluation from the enemy camp.*

Jiný hlas: John Cobb, to je ten muž, kterého studuji, napsal článek, když zemřel Barth, a napsal článek pod názvem: *An evaluation from the enemy camp* – hodnocení, zhodnocení Bartha z nepřátelského tábora.

Jiný hlas: *Yes, but my point also is: is cosmology the context in which you do theology or is it a dimension of your theology?*

Jiný hlas: Ta otázka je také, jestli kosmologie je nutný kontext té teologie, nebo zda je jenom pouze dimenzí, aspektem teologie.

Jiný hlas: *And I should say: yes, the central events in the Bible, you are looking for terms and words, but when you give the big weight to metaphysics you have God locked in a system and I think that is what happened here.*

Jiný hlas: Myslím, že biblická tradice spíše hledá slova a pojmy, ale když se použije metafyzických konceptů, tak jsme jakoby zajatci, vtaženi do té metafyziky.

Jiný hlas: *Whitehead himself confesses that he is inspired by Greek philosophy.*

Jiný hlas: Sám Whitehead o sobě přiznává, že je inspirován řeckou filosofií.

Jiný hlas: *So he rejects the idea of the world finding its origin in God.*

Jiný hlas: A proto odmítá tu myšlenku, že by svět měl svůj původ v Bohu.

Jiný hlas: *The metaphysical ultimate is not God, that is creativity.*

Jiný hlas: Nejzazším metafyzickým pojmem není Bůh, nýbrž kreativita.

Jiný hlas: *And God is only the religious ultimate, the principle of order for formation.*

Jiný hlas: A Bůh je pouze náboženským pojmem, je to princip řádu.

Jiný hlas: *Yeah, I had a quotation on page 4 where Whitehead wrote: God is an actual entity and so is the most trivial puff of existence in far off empty space. Well that's...*

Jiný hlas: Bůh je *actual entity* a dokonce *actual entity* jsou i ty nejtriviálnější *puff of existence*, vlnění nebo takové závaný existence v prostoru, který je nekonečně prázdný.

Jiný hlas: *Well, but that's the idea of Whitehead: God and world they need each other.*

Jiný hlas: Ta myšlenka Whiteheadova je, že Bůh a svět se vzájemně potřebují, jsou na sobě závislí.

Jiný hlas: *And God is a derivative notion. It is not something analogous as eternal objects and flux of there are also derivative... central to the categorical scheme: actual entity, eternal objects or you need to think creativity and you need to think formation qualifying, but God is an actual entity, a special kind of actual entity. So he is a derivative notion. Actual entities is a central category, creativity and eternal objects, but God is in that metaphysical scheme a notion as principle of order.*

Jiný hlas: A Bůh je odvozená představa. V tom metafyzickém schématu jako základní postavení mají ty koncepty *actual entity*, kreativita, a Bůh tu hraje jednu z těch *actual entities*, může mu být naznačena odvozenost, ale hraje tu řádovou roli v pohybu té kreativity.

Jiný hlas: *And it is very risky to speak in metaphysics about God. You can speak about principles and so on, but not about God.*

Jiný hlas: Je velmi riskantní mluvit v metafyzice o Bohu, je možné mluvit třeba o principech.

Jiný hlas: *And Whitehead agrees that you can give that principle another name. For example I'm looking for an quotation from Science and the Modern World, I quoted that in the other... so you can call that principle King of heaven, Kingdom of heaven, first cause, chance... so there is no evidence to call this principle especially God. It's only the religious influence that gives him a reason to do that.*

Jiný hlas: Není v podstatě žádná nutnost, že by se ten princip musel nazývat Bohem, ale *Whitehead* to dělá proto, že bere vážně náboženskou tradici. V tom výkladu o procesuální teologii ho změnil třeba metaforický obraz božího nebeského království, nebo může mluvit o náhodě nebo o primární kauze, ale proč *Whitehead* mluví přesto o Bohu, je proto, že se nechává inspirovat tou náboženskou tradicí.

Jiný hlas: If I can add a little more, perhaps in his self-interpretation *Whitehead* conceives his philosophical orientation as basically Greek. But from where has he driven his conception or his understanding of time, of events and so on? It's completely contra this Greek tradition. Therefore, even if he doesn't know it, his second source is the Hebrew thinking, I think. It's not possible to understand it in another way.

Já jsem říkal, navzdory tomu, že *Whitehead* sám se přiznává k té řecké tradici, tak já se ptám, kde vzal to pojetí času, událostí a podobně. Nic takového v Řecku není a je to naprosto protiřecké. Tedy ať už to ví, nebo neví, tak fakticky jeho druhým pramenem bylo to hebrejské myšlení zprostředkované křesťanstvím. You can also think that his inspiration is in the 19th century and the beginning of this century, the notion of history. *Sein und Zeit* of Heidegger has also the impact to opening the notion of being. And I should not think that Heidegger has his inspiration in... Of course he has. Well, every... I think at this time, of the beginning... No one single thinker is able to think in Europe without being influenced by the Hebrew tradition.

On připomněl, jak si *Heidegger* v jeho *Sein und Zeit* a domnívám se, že tam také najdeme takovou tu základní strukturu té otevřenosti, že to také odpovídá prostě tomu hebrejskému přístupu. *Sein und Zeit* je inspirován tady z téhle tradice a pak připomíná, že žádný myslitel v Evropě nemůže, ať už vědomě, či nevědomě, minout prostě toto hebrejské myšlení.

I think important is *Hartshorne* calls it a dipolar way of thinking, that there is always becoming and being, and absolute and relative. And in our tradition, one pole of those polarities is qualified as the best one. *Hartshorne* stále poukazuje na tu dipolaritu nebo dvoupólovost, stávání se nebo vznikání a bytí.

Zanikání?

Ne, *being, being*.

Bytí, pardon. A nebo absolutní a relativní. A právě v té klasické latinské tradici zatížené proti tomu se usuzuje pouze na ten jeden pól, ten absolutní. A ta filosofie *Whiteheadova* usiluje o to nějak to uvést do rovnováhy.

So becoming, plurality, the factor of time is expelled in the concept of God. God is absolute. And what is the reason...

V tom pojetí absolutního Boha je jaksi zatlačena ta dimenze časovosti, plurality a podobně, a tomu se chtějí vyhnout.

And then we have a positive qualification of history. And I don't know when that exactly started, but in the last century, idealism, historicism... the notion of time is...

Vlastně poprvé takové pozitivní ocenění dějin...

The first was Hegel.

Yes, Hegel, I think so, yes.

...to bylo u *Hegela*. Ten historismus 19. století, teď Láďa zmínil, že to je u *Hegela* v první řadě.

And I think that's the link to the Greek cosmology is that *Whitehead* is looking for a cosmology in which God has a function and man has a function.

A ten důvod, proč se orientoval k té řecké kosmologii, je snad v tom, že tedy v ní, v tom *Whiteheadově* konceptu, má jak Bůh, tak člověk svou funkci.

The Newtonian cosmology is a closed in itself without man, without God. And belief in God means to withdraw in your inner. And it was *Whitehead's* dream to give a cosmology like the *Timaeus* of Plato. Ta newtonovská kosmologie prostě vypouští člověka, vypouští Boha a vlastně nutí, aby věření v Boha byla pouze v nějaké vlastní oblasti, teprve tam přišlo ke slovu. A ten sen *Whiteheadův* byl nabídnout takovou kosmologii, jakou shledáváme třeba v platonovském dialogu *Timaeus*.

Hejdánek: Ještě proč je zdůrazňována ta panenteistická filosofie? Jakoby pan-en-theos. Ne en-theos. Prostě v něm, v Bohu. Že v něm všechno musí být, v něm, ve všem. No počkej, ne, všechno v něm a obráceně taky. Bůh ve všem. To nejde jednostranně.

Jiný hlas: If God is something marginal but not the core, not the substance of this metaphysical scheme, because you named actual entities, creativity, eternal objects as the basis of this system. Then how can you qualify *Whitehead's* philosophy as panentheistic, because it displays the notion that everything is in God and the God is the center, the God is the integrating field of everything.

Vlastně v tom není ta nejvyšší role Bohu, ale spíše kreativitě a tak dále. No, ale v obráceném smyslu...

I can only explain this when the universe identified with the complex God. And as *Hartshorne*, so that is nature and nature... what's the term of Spinoza... *deus sive natura*.

Hartshorne uses the metaphor of a man's body and personality. I am not my body, but I am totally rooted and dependent of my body. And so is you can describe the universe as... well, I have also written it here, that God is the thinking heart and the world gives body to God.

Jiný hlas: Hartshorne si vypomáhá takovou metaforou těla a mysli. Já nejsem pouze tělo, ale bez těla nejsem, to znamená, to je jakási jednotu. Podobně tedy už u Spinozy ta myšlenka *deus sive natura*, bůh nebo příroda, že to spolu souvisí v tom smyslu, a teď tady je to, co sám citoval z *Whiteheada*, že je tu tedy obraz univerza jakožto těla a myslícího srdce.

The consequence of this concept, he just told us, is that God is not something indispensable, it is...

What do you mean indispensable?

That you can abandon. If we go in the arguments that way, that the basic categories are actual entities, *creativity*, eternal objects as a set of possibilities, then you can dispense God, you can abandon God.

There is in *Whitehead* thinking a stream which calls itself *Whitehead without God*.

Tady existuje jakýsi *Whiteheadem* ovlivněný ohlas a existuje řada interpretací z výzkumu *whiteheadovského* myšlení a jedna taková cesta je, že prostě je možno tu myšlenku boha, kategorii boha, prostě vyloučit z toho procesuálního myšlení. You can compare it with holistic thinking in this time, *New Age* movement is well known...

Můžeme to srovnat s holistickým myšlením v dnešní době, jestli znáte tedy hnutí nového věku, *New Age*. There are people who experience it as very religious...

...v tom rámci se to hnutí vnímá jako náboženské.

God in biology, God in physics, so a whole holistic concept.

Bůh v biologii, ve fyzice a tak dál, v tomto spojení, holistický koncept. And other men have no religious connotations and have the same secular experience which is assigned to this flow.

Jiní lidé nemají náboženské konotace, ale mají tuto sekulární zkušenost, která je přiřazována k tomuto

proudu.

But also in process theology, Altizer, he is well known, the *God is dead theology*, uses process thinking to secularize God. We don't need to speak about God anymore.

To je to, co souvisí s tou větví s teologií mrtvého boha, to znamená, že bůh je v tomto světě jaksi umrtven a mluvíme o mrtvém bohu. Takže tam je ten důraz položen na tu sekulární rovinu, tam je možno prostě uvažovat o těchto problémech bez pojmu boha. Normally, if you so to say amputate one basic idea from a set of ideas of a philosopher or theologian, then the filosofie doesn't work anymore. And how is it possible to retain the process filosofie even if the idea God is removed?

Tady on namítá zase, že prostě normálně, když z určité filosofie nebo teologie odstraníme nějakou základní kategorii, tak prostě ta filosofie se zhroutí nebo prostě nemůže takto fungovat, kdežto tady jako by se zdá, že je možno odstranit tuto myšlenku, a přesto to funguje.

The most general qualification of our reality is what I said: *creativity* plus somehow qualified. So you can experience the life which is going through yourself as a power, an immanent power in which you participate and you can interpret it in the light of Buddhism, for example, where *creativity* in Whitehead system is comparable with *Nirvana* in Buddhism.

To nejzákladnější je podle mě touto nejzazší, všeobjímající pojem je tedy tvořivost a plus jistým způsobem kvalifikované. A tak můžeme okoušet život, který v nás roste, skrze nás, jako imanentní moc nebo sílu, na které se účastníte sami, nebo na které máte účast. A můžete to vyložit třeba v buddhistických termínech, kde prostě ten pojem a ta kategorie *creativity* je paralelizovatelná s tou buddhistickou terminologií *nirvány*. So you must learn to give up all self-centeredness, our selfishness and to be open for the openness, the *creativity*, the unselfish being, and then you are free for another frame of reference, which has many connections in Whitehead thinking.

Vlastně nesmíme lpět na takovém sebestředném konceptu, musíme se otevřít, a pak můžeme tedy volit jiný systém souřadnic, který je nějak kompatibilní s tou variantou, kterou nabízí Whitehead. And we discussed last week, Hartshorne is someone who criticized the longing to subjective immortality in people. He says of himself joking: „I am the only Calvinist, for I am living only to the glory of God“, meaning in life is to be relevant for God and that's enough, and no personal immortality.

Hartshorne kupříkladu kritizuje takovou touhu lidí po subjektivní nesmrtelnosti. On říká o sobě tak trochu vtipem: „Já jsem ten jediný kalvinista, který žije jen pro slávu boží“, nikoliv jaksi pro sebezáchovu. Tedy smysl v životě znamená něco pro boha znamenat, to stačí, a žádná osobní nesmrtelnost.

So you mean that's another framework within for instance a religious tradition, you can choose...

You can choose it, if you open...

Takže to je třeba taková možnost, jak se podívat na celou věc i v rámci určité tradice křesťanské, kde se zatím stále ještě vyznává ta osobní nesmrtelnost nebo osobní život po smrti. A přesto je možné v rámci této tradice prostě vyhnat do extrému třeba tu reformační tradici kalvinistickou, kde tedy všechno je zaměřeno k boží slávě, kde ta osobní nesmrtelnost, osobní účast v budoucím životě není relevantní. Relevantní je přispět k boží slávě.

Jiný hlas: Domníváte se, že byl Whitehead například Bergsonem, tím *élan vital* a *creativity*, že by to trochu mělo nebo tou *dharmou*, říkají taky, tou orientální? Whitehead to tam snad nemá.

Hejdánek: I don't know Whitehead. But Bergson is, is the same *Denkklima*, the thinking climate of Whitehead. Nejvíce v tom systému si myslím, že je to obdobné v tom klimatu myšlenkovém.

Jiný hlas: Both of them they were influenced by James. Yes, yeah. That's the common source.

Hejdánek: Společný pramen je, že byli ovlivněni Jamesem.

No a já činím tady umělou konstrukci kreativistické filosofie u toho *ongoingness*, *ongoingness*, že jsou to Židi napořád, generace po generaci. A jestliže Levinas říká, že jediným důkazem Boha jsou Židé v dějinách, tak

--- (1989-03-13 Henk R. Plomp - Whiteheadova procesuální filosofie (2)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: To understand this concept of *ongoingness*, not as a universal category linked with *creativity* as

such, but in some a bit narrower sense as denoting as being applied for Jewish nation only. They who are marching and marching generation after generation, going, this is...

Hejdánek: I don't understand exactly the question.

Jiný hlas: It's not a question, it's my application of *creativist philosophy* and this concept *ongoingness*.

Hejdánek: There is no end because it is always going on.

Jiný hlas: This is the difference.

Hejdánek: Tam u těch židů prostě oni vyšli, že? A v každé generaci pokračují, takže ta kategorie toho neustálého pochodu, té situace bez začátku a bez konce, a bez toho obecného rázu. Tak to je ten rozdíl.

Jiný hlas: And *creativity* at itself is nothing. This *creativity*, many one, many made to one. Together you have to think.

Hejdánek: Oni berou tu kreativitu jako takovou, která není sama o sobě vůbec vysvětlitelná, nýbrž musí být spojena s tím, co se sjednocuje.

Jiný hlas: And *creativity* points to the creative element in every event, in *creativist philosophy*. Yes, and the last sentence in this four article, yes, it's clear, and creative element, for instance, I want some experience, some example. This creative element, for instance, in this event, in one event, in this process, just to explain what does it mean, this creative element, every event.

Hejdánek: Chce si vyjasnit, co znamená ten tvůrčí element v každé události, že ta kreativita míří k tomuto tvůrčímu elementu v každé události.

Jiný hlas: I've tried to make it clear at point six: *prehension*, the *subject* emerges as a *concrecence* out of the past and the future, *actuality*, *potentiality*. So there is a *limited freedom*. There is no *necessity*, there is no *absolute freedom*, there is a *limited freedom* and in that tension an event creates itself.

Hejdánek: V tomhle napětí mezi tou minulostí a budoucností, kde je jistá vymezená svoboda, jak předtím řečeno, se konstituuje ten [nesrozumitelné] tvůrčí způsob té svébytnosti. Takže v tom je ten tvůrčí element.

Jiný hlas: And mostly the *physical pole* is predominant, so the creative element is minimal, and that's *duration*.

Hejdánek: Že ustupujeme v těch nižších úrovních, kde převládá ten materiální, fyzikální aspekt, tak tam ta kreativita, ten kreativní element je minimální. Je to *reiteration*, prosté opakování.

Jiný hlas: It is *reiteration*, simple *reiteration*.

Hejdánek: Je to přezvykování, takové...

Jiný hlas: While at the higher levels it can be... But in man, consciousness, freedom, do have a larger...

Hejdánek: Zatímco na té vyšší úrovni je ten pól té spontaneity a té svobody vymezené mezi těmi potencialitami a aktualitou mnohem větší.

Hejdánek: No tak přátelé, pak ještě něco?

Jiný hlas: For me one of the basic problems of Whitehead's *filosofie* was and is a certain deficiency of the concept of *subject* in the German sense, in the sense of the *German idealistic philosophy*. It means, if he speaks about *creativity*, is it a description of a *fact of creation*, or *creativity* is a *subject*, it means an *effector*, an *active force* who creates? If not, how can we speak about emergence of emergent *actual events*? What is the basis of their emergence? How can any *actual event* begin? Why does it begin in this moment and not in another moment, and so on? It cannot be interpreted from the preceding events on the basis of preceding events because the *causality* is not conceived in the traditional sense, but more as a result of *reactibility* or *reactivity* of the next events and their ability to react on the preceding events. But how is an *actual event* able to react in the moment in which it doesn't exist? It can react only thereafter. But the beginning of the event cannot be a reaction.

Hejdánek: Pro mě vždycky největším problémem u Whiteheadovy *filosofie*, a taky protože jsem byl ovlivněn, tak v téhle věci jsem se pokoušel právě to nějak napravit, bylo, že tam není přítomno pojetí *subjektu*, jak je známo z německé klasické idealistické *filosofie*. To jest, jak může mluvit o emergenci, to jest vynořování nějaké události? Jak to, že se nějaká událost vynořuje, jak to, že je právě taková a ne jiná,

jak to, že právě v této chvíli a ne v jiné chvíli? Nemůžeme to svést na kauzalitu, protože právě Whitehead nemá to pojetí kauzality tradiční, kde minulost způsobuje to, co přichází potom, spíš je to ta *reaktibilita* té následující události, která navazuje na tu předchozí. Ale jak může nějaká událost navazovat na něco předchozího, když ještě neexistuje, když ještě nezačala? A tudíž začátek té události nemůžeme také pojmut jako reagování na něco, poněvadž není kdo by reagoval. Po téhle stránce je to obrovský problém, který se po mém soudu dá řešit, ale mimo Whiteheada.

Jiný hlas: Well, Whitehead would be the first to agree with you that it is not to declare that it happens. You can only describe.

Hejdánek: Že by souhlasil s vámi v tom, že není možno vysvětlit, že se to stane, nýbrž že je to možno pouze popsat.

Jiný hlas: But there is an *urge of actual entity* to be important also for the future. You want to be of importance not only for yourself but to be of value and to give the value through to the future.

Hejdánek: Ale je zde jakési puzení nebo jakýsi tlak v tom smyslu, že ta aktuální entita tu není jenom pro sebe samu, nýbrž že se nabízí té budoucnosti.

Jiný hlas: And from the other side, there is the *initial aim* of God.

Hejdánek: A na druhé straně je tu tedy to, co on nazval iniciačním nebo iniciačně počátečním zaměřením, cílem,

Jiný hlas: rooted in God's longing

Hejdánek: které je založeno v boží tužbě, touze,

Jiný hlas: to intensify and to make more complex

Hejdánek: zintenzivnit a zesložitit nebo učinit složitější

Jiný hlas: reality. So there is a field of force that's only I can call it between the past, which is urging

Hejdánek: skutečnost. Je zde tedy jakési silové pole mezi tou minulostí, která tlačí, ponouká,

Jiný hlas: to be important also for the future. And there is the longing of God for the future and... so that there will be an *initial aim*, there is an intuition, an *initial aim* what that ever may be, if you...

Hejdánek: aby se stala také pro budoucnost důležitou, a je tu touha Boha mířící k budoucnosti, a... to je vyjádřeno tímto pojmem iniciačního zaměření, počátečního, jak si to pod tím můžeme... já si to nemůžu představit...

Jiný hlas: I can only imagine if I try to understand it that in that field of force something happens, event...

Hejdánek: já si to můžu představit tak, že v tomto silovém poli se něco děje, totiž událost,

Jiný hlas: and it is an inner event, you can't describe it from the outside...

Hejdánek: nemůžete to popsat zvenčí, je to vnitřní událost,

Jiný hlas: and after it happens, there is the *residue*...

Hejdánek: a když se to uskuteční, je tu *reziduum*,

Jiný hlas: then it operates, it has the *satisfaction* and... it perishes.

Hejdánek: má to jakési... dojde k tomu uspokojení a zmizí.

Jiný hlas: Yes, yes. So *creativity* is qualified always by the many, the world, the plurality of the world and God in whom is unified all the primordial, all the *eternal objects* and the past *actual entities*.

Hejdánek: Ano, ano. Bůh je sjednocovatel, v něm... jak to bylo tedy vlastně vyloženo, že? To znamená tím aktem té touhy, vábení, přivolávání, přemlouvání a toho tlaku nebo puzení, které je v těch *aktuálních entitách* sebepřekonat, otevřít se budoucnosti, v tom je toto silové pole, kde se děje ta vznikající nová entita.

Jiný hlas: So that's the only way I can describe it, not explain it. And this is not at the point at which the importance of the notion of God seems to be unavoidable for Whitehead.

Hejdánek: A to je tedy jediný způsob, jak to popsat, nikoli vysvětlit. Jestli si vzpomínáte na tu otázku, kterou jsem předtím položil, jestli by se bylo možno obejít vlastně bez toho konceptu s tím pojmem Boha, tak jestli právě v tomto okamžiku, kdy se Láďa ptal, jak může působit ta aktuální entita, která tu ještě není, na tu předcházející, tak teď on popsal vlastně způsob, jak k tomu dochází a v něm prostě ta

představa Boha hraje tuto úlohu.

Jiný hlas: Chaos, triviality is not the problem. The problem is the fact that there is order, that it is cosmos. That has to be declared or to be described. And therefore he needs a principle of order and that he calls God.

Hejdánek: Hlavní problém prostě není chaos a trivialita, problém je fakt, že tu je řád, že je tu kosmos. To je to, co má být vyloženo. A to je tedy pokus Whiteheadův a proto potřebuje princip řádu a ten nazývá Bůh.

Jiný hlas: But God cannot be the last principle of order because he is only one form of *actual entity*. It means that *actual entity* must be conceived as something more basic than God itself. Then the order cannot be derived only from one of the *actual entities*.

Hejdánek: Ale Bůh nemůže být posledním principem řádu, protože je to jen jedna z forem *aktuální entity*. To znamená, že *aktuální entita* sama o sobě musí být pojímána jako něco mnohem základnějšího než Bůh sám. A řád nemůže být odvozován jen od jedné z těchto *aktuálních entit*.

Jestliže tady bylo poukázáno k tomu, že Bůh by měl zajistit ten řád, no tak v mém pojetí nemůže být posledním zdrojem řádu nebo garantem řádu, protože je to jenom jedna z *aktuálních entit*, a to znamená *aktuální entita* sama o sobě předchází ještě tomu řádu, ale přece *aktuální entita*, ta už je prvním kusem toho řádu, takže tady ten řád pak musí být předřazen i samotnému Bohu.

Jiný hlas: Well, that's another problem in Whitehead's system of course.

Hejdánek: Že si tady možná on ve svém konceptu, jak to vykládá, jestli prostě příliš nezdůraznil to marginální postavení u Whiteheada, že je to *aktuální entita*, ale pak je ten problém, který tady naznačil. No jo, no tak to jsou neřešené věci u Whiteheada, to je potřeba...

Jiný hlas: Yes, yes. Well, I think a problem in Whitehead's *filosofii* that he says on the one side that God is one *actual entity*, on the other side he makes an exception in relation to God. All *actual entities* in the world start in the *physical prehension*, but God has his beginning in his *conceptual prehension* of all the *eternal objects* in a *primordial envisagement*. And that's the reason that God is eternal, he has his origin in eternity and all the other entities have their origin in space and time and also an end. So God cannot be called an *actual occasion*, God is not occasionally. Whitehead can use *actual entity* and *actual occasion* interchangeable, but not for God. So God is the primordial eternal qualification of eternity and that qualifies the *creativity*.

Hejdánek: Ano, ano. Myslím, že ve Whiteheadově *filosofii* je problém v tom, že na jedné straně říká, že Bůh je jednou z *aktuálních entit*, a na druhé straně dělá výjimku ve vztahu k Bohu. Všechny *aktuální entity* ve světě začínají v tom fyzickém nebo fyzikálním *prehension*, vnímání, uchopení, fyzikálním uchopení. Ale Bůh začíná právě v tom *conceptual prehension*, v tom pojmovém uchopení všech těch *eternal objects*, věčných objektů, v tom prvopočátečním rozvrhu. A to je důvod, proč Bůh je věčný, má svůj původ ve věčnosti, a všechny ostatní entity mají svůj počátek v prostoru a čase a také svůj konec. Takže Bůh nemůže být nazván *aktuální okází* nebo *aktuální příležitostí*. Whitehead používá těch obou termínů záměnně, ale týkají se právě jen těch *aktuálních entit*, ty *actual entities* a *actual occasions* jsou zaměnitelné, ale ne ve vztahu k Bohu. Takže Bůh je tou primordiální věčnou kvalifikací věčnosti a ta kvalifikuje tvořivost.

Jiný hlas: I'm afraid that there a certain sophisma is incorporated because only very superficially to say it's a certain similarity if we on one side speak about God as *actual entity* and then make a exception that it is an *actual entity* which is quite different of all other *actual entities*. It's the same as if we speak about man as of a special art of a donkey... monkey, excuse me.

Jiný hlas: Yes, I agree. That's for me a sour point.

Hejdánek: mám obavu, že, ale on hned souhlasil, že v tom je určité *sofisma* a jenom velmi povrchně jsem řekl, že takové přirovnání, trochu přiblížlé, že říkat na jedné straně, že Bůh je *actual entity* a hned zároveň udělat výjimku, že je ale docela jiná než ty druhý, že je vlastně totéž, jako řekneme, že člověk není nic než opice, ale docela jiná než ty druhý opice, že jo. Tak jako potom to nemá smysl to nazývat tímž.

Jiný hlas: The problem is that these *eternal objects* actually should correspond with *actual entities*. To si myslím taky.

Hejdánek: No ale ty *actual entities* jsou schopné – ale to uvidíme, no – jsou schopné na ně reagovat, mít ty *apprehensions*, *interrelation* between *eternal objects* and God on one side, how, in which way the *eternal objects* are in a communication or in a relation with the *actual entities*.

Jiný hlas: Supposing, supposing that God is integrated in the realm of the *actual entities*. Well, every *actual entity* has a *prehension* of God. Každá *actual entity* má *prehenzi* Boha. And that, yeah, that's another term of Whitehead, not a pure physical *prehension*, but a hybrid, he calls a hybrid *prehension*. That's a mixture of physical and mental aspects. A nikoliv jen čistě fyzický ráz tohoto vnímání, nýbrž jakési hybridní, v němž se právě spojuje obojí, jak to fyzické, tak to mentální. So *prehending* the *datum* is always *prehending* a mixture of physical and other. A tedy vnímání data, informace přicházející od Boha, je vždycky směsicí obojího, jak toho fyzického, tak toho mentálního. And people are able to contrast the actuality which is *prehended* with possibility which is not *actualised*. A lidé jsou schopni kontrastovat tu aktualitu s tou potencialitou, která nebyla aktualizována. And contrast means you can play a game, means make a choice. A tento kontrast znamená, že můžete hrát hru, že můžete volit. That's freedom. A to je svoboda.

Hejdánek: Proč Whitehead to rozlišuje, exaktnost i ty podoby, to si můžeš přecíst, jo, to je v tom textu vykládáno, proč a to je závěr.

Jiný hlas: Why that expressed himself that exactly is the fake. I recommended him to read the Whitehead's essay *On Immortality*, which was translated into Czech. Russell called Whitehead middle-minded. Middle-minded? To je taková ta mediokritní. I understand the term, but... And Whitehead called Russell simple-minded. Together they wrote *Principia Mathematica* and they grew in different ways, in different ways. Spolu napsali *Principia Mathematica* a pak se rozešli různými směry.

Hejdánek: A ono je to taky taková vděčná otázka nebo budeme končit? Asi budeme končit, že jo. Jsem po obědě, tak děkuju vám za účast, to říkal Válko si po obědě.

Jiný hlas: I should like to express our thankfulness once more and if possible come again. We shall go on in the discussion about Whitehead, about Hartshorne, about the *process theology* and *process philosophy*. Maybe one last point... this was maybe very technical this evening, but the attractiveness of process thinking is especially the experience of God, the *immanence* of God, that God is not a far away entity but that you can feel and experience him. And I think maybe that is this evening not made very clear, but that's still...

Hejdánek: But we all understand very well that it was the intrinsic aim of your start and that you will go on next time possibly.

Jiný hlas: I hope so. I do mean that. OK, thank you.